

# บทที่ 9

## ภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ

นอกจากภูมิปัญญาด้านการใช้คำ ภูมิปัญญาด้านการใช้สำนวนโวหาร ภูมิปัญญาด้าน การสอน และภูมิปัญญาด้านการสร้างอารมณ์ขันแล้ว ยังมีภูมิปัญญาอื่น ๆ อีกหลายด้านที่ ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตะสูง ภูมิปัญญาดังกล่าวอาจจำแนกได้ 5 ด้าน ดังนี้

### 1. ภูมิปัญญาด้านความเชื่อ

ความเชื่อ คือ การยอมรับนับถือว่าสิ่งนั้นมีอยู่จริง เป็นจริง สามารถให้คุณให้โทษแก่ผู้ เชื่อ หรือผู้ปฏิบัติได้จริง

ความเชื่อเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของมนุษย์และสังคม เพราะความเชื่อเป็นบ่อเกิด เป็นที่มาของการกระทำทั้งปวงของมนุษย์และสังคม ความเชื่อที่ถูกต้องเหมาะสมจึงมีส่วนช่วย สร้างสรรค์ชีวิตและสังคมเป็นอย่างดี

ในวรรณกรรมหนึ่งตะสูงมีความเชื่อที่เหมาะสม มีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม ปรากฏอยู่มาก ความเชื่อดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

#### 1.1 ความเชื่อในหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมหนึ่งตะสูงหลายเรื่องกล่าวถึงความเชื่อในหลักธรรมคำสอนหลักในพระ พุทธศาสนา ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

1.1.1 ความเชื่อในพระรัตนตรัย ความเชื่อในพระรัตนตรัยว่าเป็นสภาวะอันสูงสุด เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจคุ้มครองป้องกันภัยสิ่งชั่วร้าย คลบบันดาลสิ่งมงคล ปรากฏในวรรณ กรรมหนึ่งตะสูง โดยเฉพาะบทปราชัยหน้าบท มากมาย ดังตัวอย่าง

บทปราชัยหน้าบทของฉันท อรมุค กล่าวถึงพระรัตนตรัยว่ามีอำนาจสามารถคลบบันดาล ให้มีปัญญาแตกฉาน มีจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง และคุ้มกันภัยได้ ดังนี้

สติตั้งนั่งระลึกถึงพระไตรรัตน์  
ขอเข้าถึงพระพุทธคุณบุญฤทธิ์  
กล่าวขัมม์สพุชาศีระกราน  
กล่าวสังข์สพุชาวันทาสงฆ์  
ขอเคชะพระมหาบารมี

“มโนน้อมนั่งเคารพบรรจบหัตถ์  
กล่าวพุทธสพุชาให้มีปัญญาญาณ  
ให้น้ำจิตหนักแน่นเป็นแก่นสาร  
นมัสการพระธรรมเจ็ดคัมภีร์  
ผู้ดำรงเจริญศีลพระชินศรี  
ของพระศรีรัตนะคัมภักย์”  
(ฉีน อรมุต : บทปราชญ์หน้าบท)

บทปราชญ์หน้าบทของพวง บุษรารัตน์ กล่าวถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะ สามารถคุ้ม  
กันภัยพาลได้ดังนี้

ต่างรูปเทียบ โทสมุประทุมเมศ  
นบไหว้องค์พระพุทธอุดมเลิศ  
รำลึกถึงพระธรรมล้ำโลกา  
เคารพพระสงฆ์องค์สาวก  
ด้วยเคชะคุณพระรัตนตรัย

“หัตถ์ทั้งสองประกองยกขึ้นปกเกล้า  
จงจิตเจตน์เชิดชูขึ้นบูชา  
ให้กำเนิดพุทธศาสนา  
ชาวประชาอยู่เย็นเป็นสุขใจ  
น้อมหทัยบถคุณพระเอามาใส่  
คุ้มกันภัยปวงพาลมารผจญ”  
(พวง บุษรารัตน์ : บทปราชญ์หน้าบท)

บทปราชญ์หน้าบทของถวิล กำเหนิดผล กล่าวถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นสรณะ นำมาซึ่ง  
ความสงบสุขดังนี้

“ว่านะโมนะมัสพุทฺธัสสะ  
องค์พุทธะผู้ละโลกไปดับดับ  
เหลือน้ำคำธรรมะแทนพระองค์  
สงฆ์สาวกยกรวมหมู่สงฆ์  
ธรรมสถิตสุขสงบจบโลกา

บูชาพระรัตนังทั้งสามองค์  
เสวยทิพย์ที่สวรรค์อันสูงส่ง  
ยังดำรงสถิตอยู่คู่โลกา  
เพื่อดำรงสืบทอดศาสนา  
ให้ศาสนาได้ยืนยงจงยั่งยืน”  
(ถวิล กำเหนิดผล : บทปราชญ์หน้าบท)

1.1.2 ความเชื่อในหลักกรรม ความเชื่อในหลักกรรมหรือหลักการกระทำว่ามีผลทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ใครทำกรรมใดไว้ย่อมได้รับผลของกรรมนั้น ปรากฏมากในวรรณกรรม หนังสือต่าง ดังตัวอย่าง

เรื่องน้ำใจแม่ของถวิล กำเหนิดผล กล่าวถึงความเชื่อในหลักกรรม คือ ใครทำกรรม ใดไว้ย่อมได้รับผลกรรมนั้น ตอนพระแม่ธรณีสอนนางเกษรา ดังนี้

ภาคพื้นภพแม่เป็นผู้บริหาร	“แม่ธรณีมีฤทธิ์สถิตสถาน
อุ้มจากเหวเปลวปล่องช่องเขาขาด	ทรงโปรคปรานเกษราเอื้ออารี
แม่ไม่บอกตัวศัตรูถึงรู้ดี	ช่วยชีวาตม์เกษรามารศรี
กรรมปางก่อนนอนหลับกลับวิบัติ	ไซ้หน้าที่ของแม่แม่มีแต่เมตตา
เมื่อรอดแล้วถูกรักอย่าชักช้า	ถูกกำจัดเพราะคู่อาฆาตเขาปรารถนา
ใครสร้างกรรมกรรมต้องสนองตอบ	จงตั้งหน้าคืนกลับเข้ากรุงไกร
เป็นกรรมวงกงเกวียนใครเป็นใคร	ตามระบอบก่อกองอย่าสงสัย
	กรรมจะได้เวียนกลับให้รับกรรม”
	(ถวิล กำเหนิดผล : น้ำใจแม่)

เรื่องบุญนำกรรมพาของพ่วง บุขรารัตน์ กล่าวถึงหลักกรรมทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตอนตาคผลสนทนากับยายผัน ดังนี้

ตาคผล : ยาย ข้าเตรียมยาไว้แล้ว กินยาเสียก่อน  
 ยายผัน : ตาเหอ มันปวดมันเมื่อยไปทั้งตัว หนาว ๆ ร้อน ๆ โยยน้ำกลั้วข้าจะไม่รอด  
 ตาคผล : ไม่ถึงตายหรอก คงเป็นเพราะเมื่อวานเสียใจมาก ลองข้าวดมร้อน ๆ สักถ้วย  
 ไ้จ้อมมันดมไว้ให้แล้ว  
 ยายผัน : กินไม่ลงตาเหอ แล้วนี้ไ้จ้อมมันไปไหน  
 ตาคผล : มันเข้าไปในเมือง ไปซื้อพันธุ์ผักมาปลูก  
 ยายผัน : ปลูกให้คนชั่วมันทำลาย ปลูกทำไม คนทำดีก็ไม่ได้ดี คนทำชั้วก็ไม่ได้ชั้ว  
 ตาคผล : ยายอย่าเข้าใจผิด คนทำดีต้องได้ดี คนทำชั้วต้องได้ชั้ว แน่ ๆ  
 ยายผัน : ไ้เรียงฤทธิ์ถูกกำนันจันทร์ มันยังอยู่ได้สบาย มันชั้วแสนชั้ว ไม่เห็นใครทำ  
 อะไรมันได้เลย

คาพล : ที่มันรอดอยู่ได้เพราะคุณความดีของกำนันจันทร์ คนรักกำนันไปทั่วตำบล  
บ้านไร่ ความจริงโฮ่เร่งฤทธิ์ตายโหงไปนานแล้ว ยายคอยดูกะแล้วกัน  
(พ่วง นุชรรัตน์ : บุญนำกรรมพา)

เรื่องวงศ์ไพรวันของฉิน อรมุต กล่าวถึงหลักกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตอน  
พระไชยณรงค์รำพึง ดังนี้

"โฮ่สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นดิน	ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้งแดนไตร
ยามเคราะห์ร้ายกายเราก็อ่านี่	ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย
คังนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ	มันเป็นไปตามกรรมที่ทำมา
ด้วยอำนาจอกุศลผลแห่งบาป	เมื่อท่านทราบแล้วอย่าทำกรรมหนักหนา
จะตามตัวของผลาญทุกเวลา	คิดยิ่งกว่ารูปเงาเข้าจำอง
เมื่อเรตายกายดูก็เผาเราก็อหมด	ยังปรากฏแต่กรรมทำสนอง
ใครทำชั่วชั่วที่ทำตามปกครอง	ใครทำดีดีสนองต้องได้ดี"
	(ฉิน อรมุต : วงศ์ไพรวัน)

อนึ่งความเชื่อหลักกรรม คือ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ยังสัมพันธ์กับความเชื่อเรื่อง  
สวรรค์นรก คือ เชื่อว่าคนทำดีจะได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วต้องตกนรก ความเชื่อในลักษณะนี้  
ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องวงเวียนชีวิตของประทีน บัวทอง กล่าวถึงกฎแห่งกรรมว่า คนทำชั่วต้องตกนรก  
ตอนพระแม่ธรณีสูบนายคนอง ซึ่งเป็นคนใจบาปอกตัญญูฆ่าแม่ของตน ดังนี้

"นายคนองใจดำทำแม่ได้	แต่บาปกรรม ไม่คิดว่าจะผิดขนาดไหน
ด้วยโมโหโกรธาตาเป็นไฟ	วิ่งเข้าไปเตะตบยายถึงวายชนม์"

(บรรยาย)

"ท่านที่เคารพ ยายผู้ชราเรียวแรงน้อย เมื่อถูกการกระทำของลูกชายก็ล้มพับลงสิ้น  
ชีวิตอยู่กลางทุ่งนา ท่านที่เคารพ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านได้เทศนาเอาไว้ว่า ปิตุ  
ฆาต หมายถึง ฆ่าบิดา มาตุฆาต ฆ่ามารดา อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์ โลหิตูบาท  
ทำร้ายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้พระโลหิตออกจากตัว สังฆเภท ยุยงสงฆ์  
ให้แตกร้าง บาปกรรมห้าอย่างนี้ผู้ใดกระทำ กรรมนั้นก็พาผู้นั้นไปอบายภูมิ เป็น

เปรต อสุรกาย ห้ำร้อยกัลป์พันชาติ ไม่มีพระองค์ใดจะโปรดได้ บาปกรรมห้าอย่างนี้ ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน มนุษย์เราก็หวังสวรรค์ หวังนิพพานกันทั้งนั้น แม้แต่พระพุทธภาษิตก็รับสมอ้างว่า "สวรรค์ยัง นิพพานัง สุขัง" สวรรค์และนิพพานเป็นที่สุขยิ่งของมนุษย์ ใคร ๆ ก็ต่างพึงปรารถนา แต่เหตุไฉนนายคนองจึงปรารถนานรกเล่า ครั้นท่าน พระพุทธองค์ท่านตรัสไว้ว่าสร้างกรรมดีก็ได้รับผลดี สร้างกรรมชั่วก็ได้รับผลชั่ว กรรมนั้นแหละที่มันเป็นเงาติดตัวเราอยู่เสมอ กรรมก็สนองกรรมของนายคนอง เห็นทันตา แม่นางธรณีก็แยกออกทันทีในขณะนั้น เหมือนอย่างปาฎิหารีย์ แล้วก็สุบร่างของนายคนองลงไปสู่อบายภูมิทันที"

(ประทีป บัวทอง : วงเวียนชีวิต)

เรื่องบารมีแสงธรรมของวร ชูสกุล กล่าวถึงกฎแห่งกรรมว่าคนทำดีได้ขึ้นสวรรค์ ทำชั่วต้องตกนรก ต้องถูกทรมานด้วยวิธีต่าง ๆ ตอนพรรณนาสภาพเมืองนรก ดังนี้

"ยกยมบาลท่านผู้รู้ลิขิต	เส้นชีวิตมนุษย์สัตว์เดรัจฉาน
ตรวจกองกรรมตามกฎกิจเหตุการณ	วิญญูสงสารลิขิตชีวิตคน
ทำความคิดจะไปสู่ประตูสวรรค์	หลักพื้นชั้นกงจักรมรรคผล
ถื่นที่นี้ตรวจชั่วดีของบุคคล	วงเวียนวนแหวกว่ายไม่เว้นวัน
ทำกรรมร้ายตายตกนรกก็	ทำกรรมดีจะมุ่งสู่ประตูสวรรค์
น้ำร้อนเย็นหมุนเวียนสับเปลี่ยนกัน	ไว้รับขวัญชีวิตที่ปลิดปลง
ไฟนรกปกปิดสวิทซ์สับ	น้ำร้อนรับเผาผลาญสันดานหลง
ทำกรรมดีมีน้ำเย็นเว้นให้ลง	เวียนเป็นวงจักรครครค่น้ำทอง
แม้ใครผ่านด่านนรกขุมนี้ได้	จิตใจกายไม่มีศรีเสรา้หมอง
มีกะทะน้ำกรตเครื่องทอดทอง	ตั้งบนกองเพลิงสุ่มกุ่มกามัย
ผู้ทำชั่วจะตกนรกหนัก	กองกงจักรกักกายไม่เหลือไทร
จะไปตกอเวจีมีเปลวไฟ	พุ่งเข้าในกายทั้งสี่ทิศ
มีเหล็กแดงแทงข้อเท้าเกล้าศีรษะ	ไม่มีพระช่วยผลักแต่สักกนิค
เทวดาใคร่ครวญสมควรคิด	ถูกหรือผิดจคใส่ในบัญชี
ใครทำชั่วจคใส่ในหนังสือตัว	จงจับมัดมาส่งลงเมืองผี
แม้ผู้ใดใคร่ทำกรรมอันดี	เขียนหมึกสีน้ำทองรองคาสเงิน
แล้วเอาชื่อส่งให้ฝ่ายยมบาล	ส่งชื่อผ่านสวรรค์นำสรรเสริญ

ทำชั่วดีเท่ากัน ไม่สิ้นเกิน  
ท่านเป็นทูตจงพิสูจน์ด้วยข้อสัตย์  
แยกกระบับบัญชีชั่วดีมา

ต้องประเมินด้วยตาซึ่งส่งตัวมา  
เขาประสงค์สืบประวัติมนุษยสา  
แล้วจึงกาห้วหมายไว้ทันที  
(วร ชุสกุล : บารมีแสงธรรม)

1.1.8 ความเชื่อในกฎไตรลักษณ์ ความเชื่อว่าชีวิตและสรรพสิ่งล้วนเป็นอนิจจัง คือ ต้องเปลี่ยนแปลงและแตกดับ หรือเชื่อว่าชีวิตและสรรพสิ่งล้วนตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ ปรากฏมากมายในวรรณกรรมหนังสือดังต่อไปนี้

เรื่องมัจจุราชสายน้ำผึ้งของฉันทน์ อรมุต ตอนพระนางมัลลิกากล่าวปลอบอำมาตย์ โดยอ้างกฎไตรลักษณ์ว่าชีวิตเป็นอนิจจัง ดังนี้

ว่าร่างกายเหมือนเหมือนเรือนโรคา  
อศุภกรรมกรรมฐานประหารเหตุ  
อย่าโกรธซึ่งหึงสาทิศฆ่าฟัน  
อันกำเหนิดเกิดกายทั้งชายหญิง  
จงนึกในไตรลักษณ์มรรคญาณ  
อันวิสัยในโลกโสโครกครบ  
จงคิดปลงลงให้เห็นเป็นที่ตาย

“นางหึ่งแฉ่งแฉ่งเหตุเทศนา  
เมื่อเกิดมาแล้วต้องม้วยไปด้วยกัน  
นำสังเวชเกิดมาต้องอาสัญ  
ทำคุณหันหวนไม่ควรการ  
ไม่เป็นสิ่งแน่นอนเห็นไรแก่นสาร  
พระนิพพานนั่นแหละแดนแสนสบาย  
คืออศุภอศุภกัณฐ์ทั้งหลาย  
อันร่างกายกลายเป็นพระอนิจจัง”  
(ฉันทน์ อรมุต : มัจจุราชสายน้ำผึ้ง)

บทกวีของแปลก มนตรี อ้างกฎไตรลักษณ์ว่าชีวิตและสรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลงแตกดับ ก่อนจะแตกดับควรจะทำความดี ดังนี้

“วันหนึ่งหนึ่งพึงทำอะไรบ้าง  
ทั้งคุณงามความดีมีเมตตา  
วันเวลาที่มีก็อย่า  
ดวงอาทิตย์ลับหลังฟ้าดิน  
เราแก่ไปไม่รู้ตัวอย่ามัวหลง  
เก็บอายุหมู่สัตว์ตามอัตรา

ในเรื่องสร้างหลักฐานการศึกษา  
จงเสาะหาสร้างสมนิยมอิน  
เป็นปัญหาให้เราคิดเป็นนิจศีล  
อายุสิ้นไปหนึ่งวันตามสัญญา  
กาลเวียนวงคืนวันเป็นปัญหา  
ค่าเวลาลงวันนี้มีแต่แก่

อนิจจังทั้งหลายของไม่เที่ยง  
ยึดพระธรรมนำทางอย่างแน่วแน่

สุดจะเลียงหลักหาใช่ให้ห่างแหว  
ผลเพื่อแผ่บรรลู่สู่ประคองชัย"  
(แปลก มนตรี : บทกั๊วจ้อ)

เรื่องวงศ์อมรินทร์ของฉิ่น อรมุต กล่าวถึงกฎไตรลักษณ์ตอนยั๊กษัณฑ์มิตรหมกั๊นเมฆ  
ที่เนรมิตรเป็นรูปต่าง ๆ แล้วแปรเปลี่ยนไม่คงรูปเดิม เช่นเดียวกันชีวิตมนุษย์ก็ดำเนินไปสู่จุด  
จบ คั้งนี้

"เมฆนิมิตคล้ายชีวิตมนุษย์สัตว์  
ที่รูปทรงสวยสาวคราวสำราญ  
ผวกั๊กั๊งออกออกขาวเป็นคราวคล้า  
ผลที่สุดชีพพินาศขาดกระจาย

ซึ่งอุบัติในวงวัฏสงสาร  
อยู่ไม่นานนสูญดับต้องกลับกลาย  
หูกั๊กั๊วไม่ไต้ยั๊กสันความหมาย  
คุดพระพายพัดเมฆหมกั๊กั๊นกัน"  
(ฉิ่น อรมุต : วงศ์อมรินทร์)

1.1.4 ความเชื่อในหลักธรรมอื่น ๆ นอกจากความเชื่อในหลักธรรมหลัก ในพระพุทธ  
ศาสนาคั้งกล่าวแล้ว ยังปรากฏชื่อหลักธรรมอื่น ๆ ที่เป็นหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา  
อีกมาก ซึ่งแสดงถึงความเชื่อในหลักธรรมนั้น ๆ ว่าเป็นสัจธรรมและจริยธรรมอันประเสริฐ  
เช่น ความรู้จักสังเกตพิจารณา ความรู้จักเสือกคอบคน ความรู้จักตน ความไม่ประมาท ความ  
สำรวมวาจา ความมีสัจจะ ความกตัญญูกตเวทึ หิริ โอตบปะ ขันติโสรัจจะ สังคหวัตถุ 4  
ฃรราวาสรธรรม 4 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 เบญจศีล ปฏิจสงมุบบาท อริยสัจ นิพพาน  
เป็นต้น

## 1.2 ความเชื่อในเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์

วรรณกรรมหนังกะลึง โดยเฉพาะบทปราชญ์หน้าบทซึ่งเป็นบทไหว้ครู กล่าวถึงความ  
เชื่อในเทพผู้ศักดิ์สิทธิ์ไว้มาก ความเชื่อคั้งกล่าวอาจจำแนกได้คั้งนี้

1.2.1 ความเชื่อในมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ ความเชื่อว่ามีมหาเทพผู้ยิ่งใหญ่ มีอำนาจ  
สามารถปกป้องอันตราย และคลบันคาลความสำเร็จให้เกิดขึ้นได้ ปรากฏในบทปราชญ์หน้าบท  
หลายบท เช่น

บทปราชญ์หน้าบทของฉิ่น อรมุต กล่าวถึงพระพิฆเนศ พระศิวะ (พระสยม) พระสุริยะ  
พระจันทร พระสุขัมบดี (พระพรหม) พระนารายณ์ (พระสี่กร) พระอินทร์ (พระเพชรปามี)

ว่าเป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ มีอำนาจสามารถป้องกันอันตรายและคลบ้นกาลให้เกิดปัญญาให้เกิดความสำเร็จได้ดังนี้

"พระพิฆเนศเพชรฤทธิ์พระศิวะ เคารพพระศุขัมบดีพระสีภร	พระศุริยะจันทร์แจ่มประกัสสร ชื่อขจรมหะศักดิ์เทวดา" (ฉิน อรมุต : บทปราชญ์น้ำบท)
"บูชาพระพิฆเนศนเรศฤทธิ์	ช่วยคลจิตให้กระจ่างทางเหตุผล" (ฉิน อรมุต : บทปราชญ์น้ำบท)
"ขอเคชะพระสยามบรมนาถ ทรงวิ้วเผือกเงือกหงอนสังวรญาณ กายสิทธิ์ฤทธิ์เดชวิเศษประเสริฐ ตรี้อย่างไรก็จะเป็นไปเช่นนั้น ขอเคชะพระนารายณ์อยู่สายสมุทร มังกรกอดสอดประสานสังวาลย์เวียน ถือสังข์จักรครุฑเทพอาวุธ น้อมบังคมสมเด็จพระเพชรปามี กับหลักเมืองทองเมืองอันเรืองฤทธิ์ เคชะคำรำประกาศอาราธนา	เจ้าไกรลาสโลกามหาศาล ถือพัดตาลดาไฟประลัยกัลป์ ให้ตายเกิดสิ้นสุดมนุษย์สวรรค์ โปรคโรมรันเหล่าร้ายให้ตายเดียน ทรง โทกภูวงค์เฉลิมเสริมพระเศียร สถิตเสถียรแท่นมหาวาสฤกรี เหยียบบาศรุฑเทียวมหารุ่งราศี กับรังสีสุริยันพระจันทร์ธา ทั้งแปดทิศเทพพิทักษ์คุ้มครอง ให้ปัญญาไหลเชี่ยวดังเกลียวธาร" (ฉิน อรมุต : บทปราชญ์น้ำบท)

1.2.2 ความเชื่อในเทพที่รักษทิศ ความเชื่อว่าทิศทั้ง 4 ทิศต่างมีเทพประจำทิศ ปรากฏ  
ในบทปราชญ์น้ำบทบางบท เช่น

บทปราชญ์น้ำบทของฉิน อรมุต กล่าวถึงทั่วอวดโลกบาลว่า เป็นเทพประจำทิศทั้ง 4  
ทิศ คือ ท้าวธรรmgrรักษาทิศตะวันออก ท้าววิรูปักษ์รักษาทิศตะวันตก ท้าววิรูปหกรักษาทิศใต้  
ท้าวภูเวกรักษาทิศเหนือ เทพทั้ง 4 มีมหานุภาพ สามารถคุ้มครองป้องกันศัตรูอุปสรรคได้ดังนี้

"ขอไหว้ท้าวธรรmgrถือกฎทิศ ท้าววิรูปักษ์โชนาโคว วิรูปหกปกปิดทิศทักษิณ อุตรังคทิศอุดรมิ	รักษาก็คือบูรพทิศา อยู่รักษาป้องกันทิศเรื่องฤทธิ์ ประเสริฐสิ้นในประวัติรัศมี อัญชูลีมาเรกเวโร
--	--



ว่าตลาเข้าแต่เทพราช  
อยู่เมืองทองผ่องศิวิศโท  
เทพทั้งสี่มีมหาอนุภาพ  
กุเวอรุตรังทิสังกาล

เรื่องอำนาจราชเดชวิเศษโส  
การุโณช่วยกันอันรพาล  
เชิญช่วยปราบหนามเสี้ยนที่เบียนผลาญ  
ขอเชิญท่านมาประชุมสี่มุมโรง"  
(ฉันทน์ อรมุต : บทปราชญ์หน้าบท)

1.2.3 ความเชื่อในเทพประจำวัน ความเชื่อว่าวันแต่ละวันมีเทพประจำวัน เป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ มีกำลัง มีอานุภาพ ป้องกันภัยพาลได้ ปรากฏในบทปราชญ์หน้าบทหลายบท เช่น บทปราชญ์หน้าบทของกัน ทองหล่อ กล่าวถึงพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ และพระเสาร์ เป็นเทพประจำวัน และเป็นเทพประจำดวงดาว เป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ มีอานุภาพป้องกันภัยพาลได้ดังนี้

"จะบูชาเทพกำลังทั้งร้อยเก้า	สถิตดาวเก้าดวงช่วงเวหา
อาทิตย์หกสิริสี่หรา	จันทร์กำลังเทवासิบห้าองค์
อังคารแปดแปดแสงแรงกาสร	พุธสิบเจ็ดแรงฤกษ์จรกำลังส่ง
พฤหัสบดีพระฤาษีสิบเก้าองค์	วิเศษทรงเดชะตะบะญาณ
ศุกร์สิบเอ็ดเทวีคุณธรรพ์ทิพย์	พระเสาร์สิบพยัคฆราชอันอาหาญ
ราหูสี่โขมคพรายพระเกตกายพิสคาร	พลังงานร้อยเก้าเข้าพอดี
ไหว้สมเด็จพระพะโคะ โละล่างลิบ	เป็นเทพทิพย์ประเสริฐสุดสุชี
พวกรุทระอาสาชะบารมี	ทิศะที่มีสุขทั่วทุกองค์
ล้วนถือลั่นบันลือมิลันคร้าม	พุทธะธรรมสัพพัญญูผู้สูงส่ง
เดส่าหังปุระนียังเทพทุกองค์	เสด็จลงมาประชุมทุกมุมโรง"

(กัน ทองหล่อ : บทปราชญ์หน้าบท)

บทปราชญ์หน้าบทของแปลก มนตรี ก็กล่าวถึงเทพประจำวันทั้ง 7 วัน ในลักษณะเดียวกัน ดังนี้

"แล้วจะไหว้เทพกำลังทั้งร้อยเก้า	จากดวงดาวทุกทิศฤกษ์สูงส่ง
วันอาทิตย์ฤทธิสิงห์ผู้ยิ่งใหญ่	สิบห้าองค์นางฟ้าประจำจันทร์
อังคารแปดแปดแสงแรงกาสร	พุทธฤกษ์สิบเจ็ดแรงเข้มแข็งขัน
หัสสิบเก้าพระฤาษีสี่มีธรรม	ศุกร์สำคัญสิบเจ็ดแรงพญาร

พระเสาร์ตีบแรงพยัคฆศักดิ์คาเดช  
 ไหว้จตุโลกประจําทิศฤทธิรอน  
 ทิ้งเสื่อเมืองทรงเมืองอันเรืองฤทธิ์  
 ทิ้งเทพพิพม์ที่ลอยลึบกลางนภา

รวมร้อยเกล้าเข้าพระเกศวิเศษกระฉ่อน  
 ขุนสิงขรไกรลาสหลักโลกา  
 สังกัดศีลสิทธิ์ทั่วไปในโลกหล้า  
 บนนุชาถูกต้องป้องกันกาย"  
 (แปลก มนตรี : บทปราชญ์น้ำบท)

1.2.4 ความเชื่อในเทพประจำที่ต่าง ๆ ความเชื่อว่าเป็นที่ต่าง ๆ มีเทพประจำเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ มีบุญคุณต่อมนุษย์ ปรากฏในบทปราชญ์น้ำบทหลายบท เช่น

บทปราชญ์น้ำบทของฉันทน์ อรมุต กล่าวถึงเทพประจำธาตุทั้ง 4 (เทพประจำดิน น้ำ ลม ไฟ) พระแม่โพสพ (เทพประจำข้าว) อารักษ์เทวดา (เทพประจำที่ต่าง ๆ ) เทพประจำเขาภูฏ เทพประจำหัวเขาแดง พระหลักเมือง พระเสื่อเมือง (เทพประจำเมือง) ว่าเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจ มีบุญคุณต่อมนุษย์ สามารถปกป้องภัย คลบันดาลให้ประสบความสำเร็จได้ ดังนี้

"ไหว้ดินน้ำลมไฟอันไสสลด  
 ลูกจะไหว้ นางหงส์กรุงพาลี  
 ยอไหว้แม่โพสพเลี้ยงจบสถาน  
 ได้กินข้าวเข้าคำด้วยจําเป็น  
 ขอบูชาอารักษ์สังกาศสิทธิ์  
 พระเศวตกายสิทธิ์ฤทธิรแรง

ประมวลหมดไสยศาสตร์ธาตุทั้งสี่  
 สาวตรีจันทรช่วงดวงแดงเด่น  
 เป็นอาหารหญิงชายวายทุกข์เข็ญ  
 กระดูกเอ็นร่างกายได้มีแรง  
 ผู้สถิตอยู่ทุกขุมชมพูแขวง  
 ช่วยส่งแสงเสกเสกสรรคให้ปัญญา"  
 (ฉันทน์ อรมุต : บทปราชญ์น้ำบท)

"สมเด็จพระเจ้าเขาภูฏสุดประเสริฐ  
 ทวดมะหุ่นคุมมหาขลาธาร  
 ทวดเขาแดงแฝงสถิตสถานถ้ำ  
 พระหลักเมืองทรงเมืองเรืองฤทธา

ผู้เลื่องเสกสิทธิ์อาปาฏิหาริย์  
 จึงพวกรมารไพร่ไม่ปีศา  
 อยู่ปากน้ำเมืองได้ฝ้ายสงขลา  
 ช่วยรักษาป้องกันอันตราย"  
 (ฉันทน์ อรมุต : บทปราชญ์น้ำบท)

บทปราชญ์น้ำบทของฉฉวิต กำเหนิดผล กล่าวถึงเทพที่ประจำที่ต่าง ๆ พระสยามเทวา-  
 ธิราช พระแม่ธรณี (เทพประจำแผ่นดิน) ว่าเป็นเทพที่มีอำนาจสามารถคลบันดาล โชคลาภ  
 ดังนี้

"ไหว้ศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตในสยาม  
พระสยามเทวาธิราชในเบื้องบน  
พระแม่นางธรณีที่อาศัย  
ขออำนาจบารมีที่บูชา

ทั่วเขตคามเที่ยวท่องล่องเวหน  
กระทั่งจนถ้วนทั่วเทวคา  
มนุษย์ได้ร่มเย็นเป็นสุขา  
เกิดมหาลาภเลิศประเสริฐพร"  
(ถวิล กำหนักผล : บทปราชญ์น้ำบท)

### 1.3 ความเชื่อในวิญญาณผู้ศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตาย โดยเฉพาะผู้ที่ตนนับถือบูชาไม่ได้ตายไป แต่ยังคงวนเวียนอยู่ในโลก วิญญาณเหล่านั้นยังคงผูกพันอยู่กับลูกหลาน คนใกล้ชิด ลูกศิษย์ เป็นวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ สามารถปกป้องคุ้มครองและบันดาลสิ่งมงคลความสำเร็จแก่ลูกหลานได้ ปรากฏในบทปราชญ์น้ำบทหลายบท เช่น

บทปราชญ์น้ำบทของฉิ่ง อรมุต กล่าวอ้อนวอนวิญญาณบูรพาจารย์หนึ่งตะลุง ให้มาช่วยคลบบันดาลให้เกิดความรู้ มีเสียงไพเราะ มีเสน่ห์ ดังนี้

"ขอเคชะวิญญาณกายสิทธิ์  
วิญญาณหนึ่งแต่ชั้นบรรพชน

ช่วยคลลจิตให้กระจ่างทางเหตุผล  
มาช่วยคลบบันดาลด้านวิชา"  
(ฉิ่ง อรมุต : บทปราชญ์น้ำบท)

"ระลึกครูเดิมเริ่มแรกเล่น  
ศิษย์สืบพันธุ์ชั้นหลังยังกราบกราน  
ขอเสียงศัพท์ขับร้องให้ก้องคัง  
จะสืบสายลายศิลป์จีนกวี

ถือว่าเป็นเจ้าประวัตติบรรพตฐาน  
ทิพย์วิญญาณครูหนึ่งถือว่ายังมี  
เหมือนเสียงสังข์อิศเรศท้าวโกสีห์  
ขอให้มิมนตร์เสน่ห์เสนาะนาน"  
(ฉิ่ง อรมุต : บทปราชญ์น้ำบท)

บทปราชญ์น้ำบทของฟ่วง บุขรรัตน์ กล่าวอ้อนวอนวิญญาณสุนทรภู่มาช่วยคลลจิตให้แต่งบทกลอนดี ว่ากลอนไพเราะ ดังนี้

"น้อมกราบเท้าเจ้าบทกลอนสุนทรภู่  
 คำสละสลวยชวนนวยางง  
 เชิญวิญญาณท่านมาสิงสถิต  
 วิจิตรถ้อยร้อยคำล้ำสุนทร  
 เทิดเป็นครูแห่งกวีศรีสูงส่ง  
 เคลิ้มไหลหลงมธุรสบาทบทกลอน  
 คลดวงจิตแจ่มประจักษ์ศิลป์อักษร  
 ทุกทุกตอนวังเวงแว่วจับแก้วกรรม"  
 (พ่วง นุชวรรคิน : บทปราชญ์หน้าบท)

บทปราชญ์หน้าบทของแปลก มนตรี กล่าวอ้อนวอนวิญญาณของพระสงฆ์ผู้ศักดิ์สิทธิ์  
 มาดลบันดาลให้ความคิดคล่องแคล่ว ดังนี้

"นมัสการท่านพะ โคะที่ โละลิบ  
 สมภารทองท่านฐมมบูชา  
 วิญญาณทิพย์สิงสู่อยู่รักษา  
 เชิญท่านมาเสริมสมองให้คล่องคล้าย"  
 (แปลก มนตรี : บทปราชญ์หน้าบท)

บทปราชญ์หน้าบทของปกรณ ไชยรัตน์ กล่าวอ้อนวอนวิญญาณบูรพาภิกษุให้คุ้ม  
 ครองภัยพิบัติ ดังนี้

"มโนน้อมพร้อมกายไหว้คุณชาติ  
 รวมชนชาติกำจัดเลี่ยนดัสกร  
 พระพดุงแผ่นดินถิ่นสยาม  
 ด้วยวิญญาณของพระองค์จงบันดาล  
 เบื้องพระบาทบรรพภิกษุตรีย์ประภัสสร  
 พระนามขจรจารึกจำเป็นรกาล  
 รับแต่ความสงบสุขสนุกสนาน  
 ปลอดภัยการณ์ภัยพิบัติวัฒนา"  
 (ปกรณ ไชยรัตน์ : บทปราชญ์หน้าบท)

#### 1.4 ความเชื่อในเครื่องรางของขลังคาถาอาคม

ความเชื่อในเครื่องรางของขลังคาถาอาคมว่ามีอำนาจลึกลับ สามารถกำราบภูติผี  
 สามารถดลบันดาลสิ่งอัศจรรย์ได้ ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือหลายเรื่อง ดังตัวอย่าง  
 เรื่องหยกสิงปกาศิตของฉิว ทิพย์วาริ กล่าวถึงความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง คาถา  
 อาคมว่า สามารถปราบภูติผีได้ ตอนฉิวก็สละปะเสกทรายปราบผีที่มาขวางได้สำเร็จ ดังนี้

"กัศปะมาถึงซึ่งภูคา  
 สำแดงร่างขวางหน้าตาไม่กลับ  
 เจอะเบตาศิไซ้อู่หลายสิบ  
 โยตีหยิบทรายเสกด้วยเอกมนตร์"

ซัดถูกผีที่หัวจนทั่วหู  
เมื่อผีหายหมายหวังสิ้นกังวล

ผีหันกรูหายกลับไปลับสน  
รีบพาคนไปหาอถัซซี"  
(ฉิว ทิพย์วารี : หยกสิงห์ประกาศิต)

เรื่องเสวตฉัตรเวียงขานของฉิน อรมุต กล่าวถึงความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง คาถาอาคมว่าสามารถปราบผีได้ ตอนคาถาหมอเฒ่าเข้าใจผิดว่าเจ้าหญิงพรหมรายเป็นผี จึงทำพิธีกำราบผี ดังนี้

"คาถาหมอเฒ่าเข้าใจว่าเป็นผี  
ซัดก็มีดหมอออกมาชี้ว่าอ๊พราย  
โอมเมตตันมันเทศคลุกมะพร้าว  
แกเสกด้วยสายสิญจน์ไม่ทันนาน  
วิปัสสิตะสะนะมัตถัคคะสมัน  
โอมปลาทุพุ่ม้าได้ฝ่าชี

แก้ทำพิธีเสกสารประมาณหมาย  
มีงจะตายเสียด้วยมนตร์คลบันดาล  
น้ำตาลทรายเข้าสักหน่ออร่อยหวาน  
โอม จ.งาน ฉ.ถึงหิ้งป้ามี  
ผลมะคันทกลงในไหท้าวหยี  
แก้ทำพิธีซัดสารเป็นการไว"  
(ฉิน อรมุต : เสวตฉัตรเวียงขาน)

เรื่องบุกแดนมหัศจรรย์ของพ่วง บุขรารัตน์ กล่าวถึงความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง คาถาอาคมว่าสามารถบันดาลสิ่งอัศจรรย์ได้ ตอนบรรยายการรบระหว่างราชิดกับคราฐ ซึ่งร้ายคาถาค่อสู้กัน ดังนี้

"ตั้งแต่เจ้าจนเที่ยงไม่เปลืองพลาด  
คราฐ : ว่า ฤ ฤา ภา อือออฮา  
ราชิด : ว่านโมพุทชยะเป็นห้าฝน  
คราฐ : ถอนหญ้าคามาสกเลขยันต์  
ราชิด : เสกหญ้าคามเป็นพญาราชสีห์  
คราฐ : คราฐเรียกอาฐจากฟ้ามารอนราน  
ราชิด : เสกเวทเป็นดาขายเพชรเจ็ดชั้นรับ  
คราฐ : มันแก้ได้ค้อย่างวิเศษเวทมนุชย์  
ทองเส็ง : คาถาทองเส็งเกรงหลานชายจะพ่ายแพ้  
ยกไหเหล้าเป่ามนตร์ครบสามครา

ทนทายาททั้งสองฝ่ายใช้คาถา  
ถ่มเขฬะเป็นไฟประลัยกัลป์  
ตกท่วมพันดับไฟไหม้ไพรสณฑ์  
บัคเดี่ยวพตันเป็นเสื่อ โคน โจนทะยาน  
เข้ารวีบขบกัดประหัดประหาร  
เข้าหักหาญทิ่มแทงเข้าแย่งยุทร  
อาฐกลับหายไปในที่สุด  
คราฐบอกอาจารย์ช่วยหลานยา  
จำต้องแก้ด้วยของคิมิคาดา  
เรียกควมาเข้าไหในบัคคล"

(พ่วง บุขรารัตน์ : บุกแดนมหัศจรรย์)

## 2. ภูมิปัญญาด้านการตัดและต่อเรื่อง

วรรณกรรมหนึ่งตะลุมเป็นวรรณกรรมเพื่อการแสดง ปกติจะเป็นวรรณกรรมที่มีความยาว มีหลายตอน แต่ละตอนจะสัมพันธ์กัน การแสดงหนึ่งตะลุมต้องมีการตัดและต่อเรื่อง เพื่อให้เรื่องดำเนินไป การตัดและต่อเรื่องจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการแสดงหนึ่งตะลุม และสัมพันธ์กับวรรณกรรมหนึ่งตะลุมอย่างแนบสนิท

ในวรรณกรรมหนึ่งตะลุมมีการตัดและต่อเรื่องที่กระชับได้ทั้งเรื่อง การดำเนินเรื่อง บรรยายภาพและนาฏการ ซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี การตัดและต่อเรื่องในลักษณะดังกล่าวมีกลวิธีการตัดและต่อเรื่องดังนี้

### 2.1 การใช้ภาษาที่กระชับ รัดกุม บ่งบอกชัดเจนว่ามีการตัดและต่อเรื่อง

ในวรรณกรรมหนึ่งตะลุมมีการตัดต่อเรื่องโดยการใช้ภาษาที่กระชับ บ่งบอกชัดเจนว่ามีการตัดต่อเรื่อง หรือเปลี่ยนเรื่อง เปลี่ยนตอน หรือขึ้นเรื่องใหม่ ขึ้นตอนใหม่ การตัดต่อเรื่องในลักษณะนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตะลุมหลายเรื่อง ดังตัวอย่าง เช่น

เรื่องนี้จะกับความรักของฉันทน์ อรมุต ใช้ภาษาที่กระชับ บ่งบอกชัดเจนว่ามีการเปลี่ยนเรื่อง เปลี่ยนตอน ดังนี้

"สร้อยสุพรรณอาศัยในสำนัก ปรนนิบัติปิดกวาดสะอาดดี เหมราชยังทุกข์แท้เรื่องแม่ไป แสงนาศีก็หนีหายยังไม่มา	เคารพรักนับถือพระญาติ เป็นหน้าที่สร้อยสุพรรณกัลยา ทั้งเข้าเที่ยงเคียงใกล้ปฏิบัติวัดถา ยกเรื่องหน้าขึ้นมาแทนให้แฟนฟัง (ฉันทน์ อรมุต : สัจจะกับความรัก)
--	---

เรื่องสายเลือดลี้ลับของฉันทน์ อรมุต ใช้ภาษาที่บ่งบอกชัดเจนว่ามีการเปลี่ยนเรื่อง เปลี่ยนตอน ดังนี้

"เวลากาลผ่านมาระอาอายุ สายเลือดชั่วฟ้าไม่รู้คสุแสน มุ่งทำลายสายโลหิตที่ติดกรรม	กลับใจหายเมื่อรู้ว่ามิครรภ ความคั่งแค้นคิดฆ่าให้อาสัญ ทุกคืนวันเวลาเฝ้าอาารณ
--	--

แล้วแต่งเติมเสริมแทรกแยกย้ายยก  
กับสำนวนโวหารการกล่าวกลอน

เรื่อง โลกหกเหตุการณ์นิทานหลอน  
ขกนครหนึ่งโตมโหฬาร"  
(ฉันทน์ อรมุต : สายเลือดสีกล้วย)

ดังนี้

เรื่องครุบ้านนอกของฉันทน์ อรมุต ใช้ภาษาที่ไพเราะ บ่งบอกชัดเจนว่ามีการตัดต่อเรื่อง

"พระจอมวังสั่งองค์พงศ์พิศาล      จงจัดการสองศพให้เหมาะสม  
ยังเห็นสาวเจ้ากลนางคนคม      เราหลงชมคนชั่วมัวมลทิน  
แล้วเปลี่ยนแปลงแยกย้ายอนยกตอนใหม่      ตามแนวในทัศนระบาทศิลป์  
เรื่อง โบราณนานาสถิตติดแผ่นดิน      ศิลปินพื้นเมืองสืบเนื่องมา"  
(ฉันทน์ อรมุต : ครุบ้านนอก)

เรื่อง ดังนี้

เรื่องสุพรรณนิการ์ของฉันทน์ อรมุต ใช้ภาษาที่กระชับความ บ่งบอกชัดเจนว่ามีการตัดต่อ

"จอมกษัตริย์จัดให้พักที่หน้ามูบ      ระทมทุกข์เรื่องสวาทปรารณา  
ไม่เห็นหน้าจอมขวัญสุพรรณนิการ์      จะเป็นบ้าเสียด้วยใจอาลัยลาญ  
ทุกคืนวันฝันเพื่อละเมอหมาย      หัวอกชายเหมือนจะแยกออกแตกฉาน  
ยิ่งร้อนรักหนักสั่นกมลมาน      แล้วต่อนิทานขยับย้ายนิยายยาว"  
(ฉันทน์ อรมุต : สุพรรณนิการ์)

เรื่องที่ดียิ่ง ดังนี้

เรื่องเทพธิดาดงของฉันทน์ อรมุต ใช้ภาษาที่กระชับ ไพเราะ และบ่งบอกว่ามีการตัดต่อ

"สมเด็จพระเจ้าฟ้าหลวงยังห่วงนัก      ด้วยความรักทรงยศโอรสา  
ชะรอยเพราะเคราะห์กรรมเจ้าทำมา      ทั้งแข่งขางอกร่องลอยดลยกำลัง  
ทั้งพ่อแม่มิได้ผลัดยังรักใคร่      ถ้าเจ้าไปมีลูกจะปลุกฝัง  
พระสุนิสาสองสาวเผ่าระวัง      ท้าวทรงสังศรีสวัสดิ์ให้อัชฌา  
แล้วยับยั้งตั้งข้อรอไว้ก่อน      จะกล่าวย้อนยกเรื่องไปเบื้องหน้า  
เสนอท่านผู้ดูคู่สายตา      กล่าวเจ้าฟ้าศิริเทพนรินทร์"  
(ฉันทน์ อรมุต : เทพธิดาดง)

## 2.2 การใช้สิ่งแวดล้อมหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ มาเสริมการตัดและต่อเรื่อง

การใช้สิ่งแวดล้อมหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมาช่วยเสริมการตัดและต่อเรื่อง ทำให้การตัดและต่อเรื่องกระชับเหมาะสม ให้ความรู้ และบรรยากาศเพิ่มขึ้น กลวิธีการตัดต่อเรื่องในลักษณะดังกล่าวปรากฏในวรรณกรรมหนังสือหลายเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น

**เรื่องมัจจุราขเล่นกลของฉันทน์ อรมุต** ใช้กลิ่นคราบโคลนสาบควายมาเสริมการตัดต่อเรื่อง ทำให้การตัดต่อเรื่องกระชับ ให้ความรู้ และบรรยากาศเพิ่มขึ้น ดังนี้

“จะจากไปใจหายไม่วายห่าง	ความเป็นบ่วงมารดาหน้าตาลไหล
แสงทองทาบาอบโลกขึ้นไรไร	สกุลไก่อานขันสนั่นกราว
ต้องเร่ร้อนจรจัดไปปลัดถิ่น	เหมือนนกกขม้นหลงทางอยู่กลางหวา
ตัดกังวลทนสู้ดูสักคราว	ต้องจากเหย้ายามจนแล้วสูญชัย
ออกทุ่งหญ้าป่าแวมแอร่มรก	ถึงกากกชูดอกออกไสว
ตึกแดนด้อยอ้อยอิงหิ้งเรไร	เหมือนรื่องไล่คนจนบนต้นตาล
เราคนค้าจำตกหัวอกอับ	นิราศลับแรมรักไร้หลักฐาน
กลิ่นโคลนคราบสาบควายพระพายพาน	แล้วตั้งนิทานนายสูญชัยตอนใหม่มี”

(ฉันทน์ อรมุต : มัจจุราขเล่นกล)

**เรื่องเทพธิดาคงของฉันทน์ อรมุต** ใช้ปรากฏการณ์ของดาวจระเข้มาช่วยเสริมความ และบรรยากาศการตัดต่อเรื่อง ได้ดียิ่ง ดังนี้

“จากเมืองมารผ่านทางกลางคองคิบ	ถึงไกลลิบริบรูดไม่หยุดผ่อน
พอดาวเข้ห้อยทางกลางอัมพร	จะขอกย้อนเรื่องราวถึงสาวงาม”

(ฉันทน์ อรมุต : เทพธิดาคง)

**เรื่องเพื่อนแก้วเมียขวัญของฉันทน์ อรมุต** ใช้ปรากฏการณ์ของพระจันทร์ และเวลามาช่วยเสริมความ และบรรยากาศการตัดต่อเรื่อง ได้ดียิ่ง ดังนี้

“แล้วจักรหงส์ทรงเสด็จเข้าปรางรัตน์	จอมกษัตริย์ปลื้มเปรมเกษมสันต์
เหล่าห้ามแหนแสนสุรางค์นางกำนัล	ก็พากันปฏิบัติพระอัชฌา
แต่ละนางต่างป่าเรอเสนอบาท	ให้จอมราชเป็นบรมสุขา



พอดวงเดือนเคลื่อนคล้อยลอยเวลา

เรื่องข้างหน้านำเสนอป่าเรอคุณ"

(ฉิ่ง อรมุต : เพื่อนแก้วเม็ชวัญ)

เรื่องลูกหลงแม่ของฉิ่ง อรมุต ใช้ปรากฏการณ์ของเวลามาช่วยเสริมการตัดต่อเรื่อง ทำให้ได้ความกระชับ และได้บรรยากาศเพิ่มขึ้น ดังนี้

"เจ้าบุญธรรมเป็นสุขสนุกสนาน

ช่วยทำงานให้บิดาเรื่องค้าขาย

นึกว่าพ่อผู้ให้กำเนิดกาย

ไม่เบื่อหน่ายธุรกิจของบิดา

เป็นสุขใจวัยคนองคนนีก

ติดต่อนึกกลมว่าหนวหนักหนา

น้ำค้างพรหมลมเขร่าเพยพา

ละอองฟ้าเห็นบนหนวให้เศร้าทรวง

หอมผลากแสรกระจระจาย

กลิ่นละม้ายเหมือนบุหงอรูราหวง

ไฉ้ยามนี้มีได้แอบมาแนบทรวง

พอดีกสว่างจะกล่าวเรื่องถึงเมืองชาว"

(ฉิ่ง อรมุต : ลูกหลงแม่)

เรื่องตุ๊กตาทองของฉิ่ง อรมุต ใช้น้ำค้างตกมาช่วยเสริมการตัดต่อเรื่อง ทำให้ได้ความกระชับ และได้บรรยากาศเพิ่มขึ้น ดังนี้

"คาอุทัยลาลับรีบกลับหลัง

คืนไปยังบ้านไพร ไกลกรุงศรี

ฝ่ายองค์ราชธิดาจุฑามณี

ยังเป็นที่เบิกบานสำราญรมย์

ยังเพลิดเพลินเดินเก็บพรรณบุปผา

พร้อมบรรดาสาวสุรางค์นางสนม

หยาดน้ำค้างพร่างพรายกลางสายลม

ขอเชิญชมฉากสามตามนิยาย"

(ฉิ่ง อรมุต : ตุ๊กตาทอง)

เรื่องก่อนตะวันจะลับฟ้าของฉิ่ง อรมุต ใช้ปรากฏการณ์ของดาว เวลา และเสียงไก่ขันมาช่วยเสริมการตัดต่อเรื่อง ทำให้ได้ความกระชับ และได้บรรยากาศเพิ่มขึ้น ดังนี้

"นึกถึงบุษราลูกที่ถูกกัก

จะทุกข์หนักผิรูปจนชুবคอม

ทุกเวลาอารมณ์จะครมครอม

เขาไม่ยอมให้ลูกกลับคงคับใจ

แล้วเปลี่ยนแปลงแยกย้ายขยายจน

ตามบาทบาทแบบเก่าเอามาใส่

คารารายประกายพริกกี้ไรรไร

เกริ่นเสียงไก่ขันกราวสาวนิทาน"

(ฉิ่ง อรมุต : ก่อนตะวันจะลับฟ้า)

เรื่องครูบ้านนอกของฉันทน์ อรมุต ใช้ปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ความประกายพริ้ว สายลม ทางช้างเผือก และการเปลี่ยนแปลงของเวลามาช่วยเสริมการตัดต่อเรื่อง ทำให้ได้ความและบรรยากาศดียิ่ง ดังนี้

"หงส์นราพาพวกของไกรสิทธิ	เมื่อทำผิดก็ต้องส่งเข้ากรงขัง
เพียงจันทร์น้อยพลอยติดอนิจจัง	เขาฝากขังกว่าจะรุ่งพระสุริยา
กลางห้วงหวาดวรายประกายพริ้ว	สายลมตึกเย็นยับจับมังสา
ทางช้างเผือกส่องผ่านเมฆม่านฟ้า	เข็มเวลาหมุนเวียนเราจะเปลี่ยนนิยาย"

(ฉันทน์ อรมุต : ครูบ้านนอก)

### 3. ภูมิปัญญาด้านการใช้สัญลักษณ์

สัญลักษณ์ คือ สิ่งที่แทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การใช้สัญลักษณ์คือการใช้สิ่งใดสิ่งหนึ่งแทนอีกสิ่งหนึ่ง ปกติจะใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่เห็นหรือเข้าใจได้ง่ายแทนสิ่งที่เห็นหรือเข้าใจได้ยาก หรือใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่เห็นหรือเข้าใจได้ง่ายแทนสิ่งที่เห็นหรือเข้าใจได้ยาก การใช้สัญลักษณ์นอกจากจะช่วยให้ผู้อ่านผู้ฟัง เห็น เข้าใจในสิ่งที่พูดกว้างขวางชัดเจน และลึกซึ้งยิ่งขึ้นแล้ว บางครั้งยังช่วยให้สิ่งที่พูดนั้นสุภาพขึ้น การใช้สัญลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของผู้ใช้ได้เป็นอย่างดี

ในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล โดยเฉพาะในบทกวีจรรยา (บทสมห่อง) มีการใช้สัญลักษณ์ที่เหมาะสมแทนพฤติกรรมทางเพศ และแทนอวัยวะเพศปรากฏอยู่มากมาย การใช้สัญลักษณ์ที่ปรากฏในบทกวีจรรยาจำแนกได้ดังนี้

#### 3.1 ใช้แมลงทอมดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศ โดยใช้แมลงแทนอวัยวะเพศชาย ใช้ดอกไม้บัวบานแทนอวัยวะเพศหญิง

การใช้ สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏมากในวรรณกรรมหนึ่งตระกูล ดังตัวอย่างเช่น

บทกวีจรรยาระหว่างพระชนุศิลาภิกับนางกฤษณา ในเรื่องมหाराชกำสรวลของฉันทน์ อรมุต ดังนี้

"พระกากรซ้อนกอดสอดสัมพันธ์  
พระกรกำได้เสียดรงเนียนวล  
นางผลึกพลิกหยิกจุกเมื่อถูกจูบ  
แก้มกับนมเนื่องจะซำอย่าทำเลย  
กุมาราคว่าปิดสวิทช์ไฟ  
มีคแสวงไฟใจนางสว่างราย  
แมงภมรช่อนกลีบอุบลบัง  
อุบลเบิกกลีบอ่อนเกสรชู  
มันตำตึงตุตคิมอยู่ตัวคืบ  
ต้องนำหวานชานเสียวเหนียวทั้งตัว

นางปิดปิดปกป้องของสงวน  
ชมชิดชวนจูบจอมถนอมเขย  
เอามือจูบแล้วว่านิจจาเหย  
พุทโธเอยคิงคือถือว่าชาย  
กำหนดในตื่นตื่นทุกเส้นสาย  
ดอกไม้คล้ายกลีบกลับรับเรณู  
ส่งเสียงคังแ่วแ่วในแก้วหู  
แมลงภู่มืดมลงจมตัว  
ภูมรินติเลยไม่แยแสหัว  
เกสรบัวร่วงโรยลงรายคืบ"  
(ฉันทน์ อรมุต : มหาราชกำสรวล)

บทอรรถรยระหว่างพระพรมรรายกับพระนางจุฬารัตน์ ในเรื่องผู้ชายไม่จริงผู้หญิงไม่แท้ของกัน ทงหล่อ ก็ใช้แมลงค่อมดอกไม้เป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง โดยใช้แมลงแทนเพศชาย ใช้ดอกไม้บานแทนเพศหญิงดังนี้

"พรมรรายได้มาอยู่บุรีรัตน์  
ร่วมเจ็ดวันเจ็ดคืนได้ชื่นใจ  
คืนนั้นเอนแอบนึ่งประคองเกล้า  
นางสอดทับกับแพลาผ้าชะอ้อน  
จุฬารัตน์ความสมัครนางรักใคร่  
เหมือนมาลีคลี่คลายขยายดวง  
ชายเหมือนผึ้งคืบคลานเสาวรส  
ลงกลิ้งเกลือกเยือกเย็นฝ้าพื้นพอน  
พิรุณโรยโปรยปรายเป็นสายสาด  
น้ำฝนนองท่วมห้องลงกลางแปลง

สาวปฏิบัติอชมาจะหาไหน  
พระตั้งใจร่วมภิรมย์ได้ร่วมนอน  
ต้องสองเต้าแต่งทรวงดวงสมร  
พระสอดกรประทับไว้กับทรวง  
นางยอมให้ผ่อนตามไม่ห้ามหวง  
ระรินร่วงเรณูชูจร  
เมื่อยามอดก็แทรกแถวกเกสร  
ละของอ่อนอาบเอิบกำเริบแรง  
อสนีฟาดฟ้าแลบวันแสบแสง  
พระโรยแรงเอนองค์ลงบรรทม"  
(กัน ทงหล่อ : ผู้ชายไม่จริงผู้หญิงไม่แท้)

### 3.2 ใช้เรือสำเภาแล่นฝ่าคลื่นลมเข้าอ่าวเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศ โดยใช้เรือสำเภาแทนอวัยวะเพศชาย ใช้อ่าวไหลล้นแทนอวัยวะเพศหญิง

การใช้ สัญลักษณ์ ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏมากในวรรณกรรมหนังตะลุง ดังตัวอย่าง เช่น

บทอัครรยระหว่างพระเทพวงศ์กับนางกินรา ในเรื่องวงล้อมรินทร์ของฉิ่ง อรมต ดังนี้

<p>"สำเภารักรักชักใบขึ้นใส่รอก พอลมจัดพัดกระโดงก็โถมเทง นาวาโคลงว้างไม่คล่องเพราะท้องเล็ก ถูกระลอกยกยื้อนซ้อนซ้อนกัน พอลมหนุนข้างหางเสือให้เรือเสีย สะอองน้ำเค็มขาวควาวแวม แจ็กได้วันขวัญหายพรายน้ำเค็ม พอลมหนุนข้างหางเสือให้เรือเสีย ทั้งสองสุขสองสมภิมิรัยรัก จนดาวเดือนเลื่อนลับบรรพตา</p>	<p>ถูกคลื่นยกเรือโคลงคูโหวงเหว สำเภาเคลงพินคลื่นครึกกรื้นครื้น เป็นเรือแจ็กผ้าลายขาวได้หัววัน ทั้งคุณคั้นแตกกราบขนานบแถม อินจินเียรเป็ยกเป็อนเมือเดือนแหม พอลมหนุนข้างหางเสือให้เรือเสีย ลงท้องเค็มเรือเข้าอ่าวไหลล้น สำเภาคว่ำลงด้วยลมจมธรา สนุกนักรแนบสนิทเสนาหา ทั้งสองราเลยหลับระงับไป" (ฉิ่ง อรมต : วงล้อมรินทร์)</p>
--	--

บทอัครรยระหว่างแสงระวีกับนางทิพากร ในเรื่องจักรนรินทร์ ของปกรณ ไซยรัตน์ ก็ใช้เรือฝ่าคลื่นลมเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง โดยใช้เรือเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศชาย ใช้ทะเลแทนอวัยวะเพศหญิง เช่นเดียวกัน ดังนี้

<p>"พอสุริยาลาลับโลกไปแล้ว กระชีกกระเช้าเข้ายวนกวนฤดี ประโลมถูบจูบซ่ากระหน้ากอด กระอักกระอ่วนชวนชื่นรื่นอารมณ์ ประคองนางวางเรียงลงเคียงชิด เกิดพายุพยับโถมมมาน</p>	<p>จูงนางแก้วเข้าห้องด้วยผ่องศรี การโลกีย์ธรรมคนเกิดอารมณ์ พิศเพินพอกชอกชอนจูบตอนผม เนื้อเนิ่นนมเล้าคลอนร้อนเริงลาน จุมพักครพิศร่วมชมสมสมาน สะเทือนสะท้านจนกระทั่งฝั่งทะเล</p>
--	--

เรือลอยล่องในห้องมหรณพ  
เรือโคลงกลอนคลื่นคลั่งคังเวแปล  
คลื่นซัดสาดคาคฟ้าคงคาขัง  
แต่ตะลุกถูกคลื่น โยนอยู่โอนเอียง

คลื่นกระทบปั่นป่วนให้หวนเห  
ห้องทะเลคุ้งจะพังเพียง  
ประคองคลื่นลมระคมเสียง  
พอลิ้นเสียงเรือล่มจมทั้งสำ"  
(ปกรณ์ ไชยรัตน์ : ชักรนรินทร์)

บทอศรระหว่างเจ้าชายแสงทองกับนางเกสร ในเรื่องแสงแก้วแสงทองของกัน  
ทองหล่อ ก็ใช้เรือฝ่าคลื่นลมเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง โดยใช้  
เรือเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศชาย ใช้ทะเลแทนอวัยวะเพศหญิง ดังนี้

"ได้สัญญาต่อกันเหมือนมันเหมาะ  
ผู้อ่อนเชิงอ่อนเขาน้ำเบาพระทัย  
แล้วยกนางวางเตียงคลอเคียงเกล้า  
เกิดพายุพยับโหมมมาน  
นาวาน้อยลอยล่องในห้องสมุทร  
ถูกคลื่นลมระคมซัดกระหน่ำบน  
เหลือไค้เด่นเห็นแต่เสากระโดง  
หัวเรือหันผันผิคลงทิศใต้  
กระดอนแตกแทรกซำระกำหนดัก  
เรือโคลงกลอนคลื่นคลั่งคังเวแปล  
คลื่นซัดสาดคาคฟ้าคงคาขัง  
เสียงอู่คู่อู่นั่งก่อนถึงท้าย

โดยเฉพาะฝ่ายชายไม่สงสัย  
นางเอาใจแอบกายพระชายชาญ  
ต้องแต่งเต้าเข้ายวนชวนสมาน  
สะเทือนสะท้านกระทั้งในวังวน  
ลือกกล้าสุดหยิ่งคังไม่รู้เหตุผล  
ไม่ทานทนใบผ้าขาดกระจาย  
เชือกกระโยงระยางย้อยห้อยเป็นสาย  
จำไม่ได้ทิศทางกลางทะเล  
กระโดงหักกระดานร่อนให้นอนเห  
ห้องทะเลคังจะพังทะลาย  
ประคองประคองซัดซำระสำระสาย  
แล้วเลยหล่มจมหายได้น้ำเค็ม"

(กัน ทองหล่อ : แสงแก้วแสงทอง)

### 3.3 ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติ พายุพัด ฝนตก ฟ้าคนอง แผ่นดินไหว ทะเล บ้า เป็นสัญลักษณ์แทนอารมณ์ใคร่ ใช้ควายแทนอวัยวะเพศชาย ใช้อ่าว แอ่งน้ำเค็มแทนอวัยวะเพศหญิง

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสูง ดังตัวอย่าง

เช่น

บทอรรถรยระหว่างขุนพลเมฆนาทกับนางศิวารี ในเรื่องคันทินางของฉิน อรมุต ดังนี้

<p>"ประโตมลูบจูบจอมถนอมแนบ          ต้องคุ้มเต้าเคล้าคลึงพิงพอใจ          เมฆลาแถบแก้วส่องพอสว่าง          ภาคภพพื้นครึ้นครึ้นลั่นสุธา          ปลาดกระดิกพลิกครีบทวีปไหว          มัตติมิงกถึงเล่นชโลธร          พิรุณโรย ไปรยปรายเป็นสายสาด          เจ้ากาสรนอนพักในปลักแปลง</p>	<p>เอียงอกแอบอ้อมอุราอัชฌาศัย          พระพายใหญ่เบิกบานแผยม่านฟ้า          รามสุรขว้างขวานเปรี้ยงเสียงฟ้าผ่า          เทือนหล้าปลาอานนค์ร้ายได้คินคอน          เมรุไกรโยกยอดจะถอดคดอน          คงคาคลอนคลิ่นคลั่งกำลังแรง          สุนีย์ฟาดฟ้าแถบวับเวบแสลง          ในอ่าวแอ่งวิมมหาคงคาเค็ม"          (ฉิน อรมุต : คันทินาง)</p>
---	--

3.4 ใช้พระราหูจับพระจันทร์เป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศ โดยใช้พระราหู (โต) แทนเพศชาย ใช้พระจันทร์แทนเพศหญิง ใช้ปรากฏการณ์ธรรมชาติ คือ ท้องฟ้ามีฝน ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า เป็นสัญลักษณ์ แทนความใคร่ ใช้ฝนตกเป็นสัญลักษณ์แทนการหลั่งน้ำอสุจิ ใช้ท้องน้ำ ถล่มลงแทนอวัยวะเพศหญิง

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตะสูง ดังตัวอย่างเช่น บทอรรถรยระหว่างเจ้าดำกับนางผกาแก้ว ในเรื่องแรงสายเลือดของฉิว ทิพย์วาริ ดังนี้

<p>"ยื่นตะลึงพิงพิงึงเพ่งพิศพิศตร์          แสงไฟส่องต้องสาวเนื้อขาวนวล          พलगสวมสอดคอกอดสาวเข้าน่าวแนบ          คังราหูจับพระจันทร์ก็ลื่น          ปัดป้องปัดขัดขวางหมดทางสู้          พระจันทร์อ่อนผ่อนตามความสำราญ          เป็นเมฆมัวมีคมทุกทศิตา          สุนีบาดผ่าผางกลางเบื่องบน          สะเทือนลั่นซันฟ้าวลาหก</p>	<p>ธิดายักษ์โถมงามทราวมสงวน          ให้รัญจวนหัวใจเหมือนไกวเปล          ออกอุ้นแอบอวลอัศตุดขัดขึ้น          ไอ้จันทร์เจ้าสาวไม่คินราหูมาร          ตกเข้าสู่อ้อมแขนราหูหาญ          เกิดบันดาลกำคัดขึ้นบัคคด          บนท้องฟ้ามันอับพยับฝน          สุธาคลยับแยกแตกกระจาย          จะต้องตกลงแน่สุดแก่ถ้าย</p>
--	--

หัวทองนำลำคลองกึ่งองพราย

เมื่อตอนสายฝนพรำกระหน่ำลง"

(ฉิว ทิพย์วารี : แรงสายเลือด)

### 3.5 ใช้ว่าวจุฬาเล่นลมแทนพฤติกรรมทางเพศ โดยใช้ว่าวจุฬาแทนอวัยวะเพศชาย ใช้พระพายแทนอวัยวะเพศหญิง ใช้ฝนตกแทนการหลั่งน้ำอสุจิ

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือดังตัวอย่างเช่น บทกวีจรรยา ระหว่างเจ้าดำกับนางสร้อยในเรื่องแรงสายเลือดของฉิว ทิพย์วารี ดังนี้

"สรุปรัดจัดพิชิตภิเษก	ขององค์เอกราชิตามารศรี
สมอารมณ์สมหวังการครั้งนี้	เจ้าบุรีเริ่งรินชื่นพระทัย
พร้อมเทวีปรีดาหลับปราสาท	นุชนาถมีคู่ครองอันผ่องใส
สู่ปราสาทราชฐานสำราญใจ	ดั่งข้าวใหม่ปลามันอันรื่นเริง
เหมือนน้ำแรกแตกเหมืองหัวเมืองใหม่	ตามวิสัยหนุ่มสาวดั่งว่า วาเหล็ก
จุฬาลอยปลอยสายพระพายกระเจิง	หลงระเริงลมแรงออกแกว่งไกว
เบี่ยงสายหัวตัวปีกคู่หลีกหลบ	ลมเสียวทบกระแทกผ่านสะท้านไหว
ฉวัดเหวี่ยงเอียงผวกถ้ำแกว่ง ไกว	เอียงพาไปปั่นปี่หมดที่บัง
ติดลมบนประจัญประจัญให้หวั่นหาคด	แพซุงขาดเสียดเพราะขึ้นไม้คีนหลัง
โคนลมแรงคั่นอันจะพัง	จุฬายังค้ำอยู่สู้พระพาย
เมฆตั้งเค้าลมหนาวพาดาก	จะต้องตกลงแน่สุดแก้ถ้าย
จุฬากองผงแพกแตกกระจาย	จบตอนสายฝนพรำกระหน่ำลง"

(ฉิว ทิพย์วารี : แรงสายเลือด)

### 3.6 ใช้ว่าวปักเป้าต่อสู้กับว่าวจุฬาเป็นลักษณะแทนพฤติกรรมทางเพศ โดยใช้ว่าวปักเป้าแทนอวัยวะเพศชาย ใช้ว่าวจุฬาแทนอวัยวะเพศหญิง ใช้ลมพัดจัดฟ้ามีคมัวแทนอารมณ์ใคร่

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือดังตัวอย่างเช่น บทกวีจรรยา ระหว่างวัชรากับดวงเดือน ในเรื่องเพื่อนแก้วเมียขวัญของฉิน อรมุต ดังนี้

"ยิ่งฟังคำซ้ำแสนสวาทรัก  
 อารมณ์รักหนักหน่วงดวงฤดี  
 โลภียักามตัณหามันคาบอด  
 ทั้งเนื่อนมนวลแนบเข้าแอบอิง  
 ข้างเบื้องบนเมฆบังพระจันทร์มีด  
 หญิงสิ้นอายขยายเข้มนทั้งแก้มนม  
 เกิดปิกเปี้ยวว่าคว้าวจุพาส่าย  
 ปิกเปี้ยวแทงแต่ละทีหนีไม่ทัน  
 จุพาคว่าพูปิกเปี้ยวก็เข้าเบียด  
 พระพายจัดพัดฉีกก็ปิกเปี้ยว  
 จุพาโคลงไม่สู้คัดล่องกระพร่องกระพรั่ง  
 แก่ไขให้ไม่หลุดสุดความคิด  
 พอฟ้าพรำน้ำฝนก็หล่นผลอย  
 แต่เนินบนฝนพรำพอลำดิน

สุดจะหักเสน่หามารศรี  
 ตัวขันตีแตกร้าวเพราะรักเจ้าจริงจริง  
 พระกางกรซ้อนกอดแม่ยอคหญิง  
 ฝ่ายผู้หญิงยอมให้ผู้ชายชม  
 ในพุ่มพีชแสนสุขเกษมสม  
 ผู้ชายชมเชยต้องของสำคัญ  
 ขยับว้ายสมเร่ออกเห้น  
 สายว่าววันเวียนยุงแพงซุงเชิง  
 ประกบเรียดแลข้างไม่ห่างเหิง  
 คาคฟ้าเค็งมีดมัวไปทั่วทิศ  
 ปิกเปี้ยวแทงแต่ละทีไม่มีผิด  
 ประกบติดคหวางลงกลางดิน  
 หยาดเข้มนย้อยลำรางหว่างหุบหิน  
 พอสุดสิ้นเกมรักก็หนักใจ  
 (ฉิน อรมุต : เพื่อนแก้วเมียขวัญ)

### 3.7 ใช้การทำงานของเครื่องสี่ขาเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศ ของชายหญิง

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง ดังตัวอย่างเช่น  
 บทกวีของร่ายระหว่างขุนพลทศกัณฐ์กับนางรัตนา ในเรื่องน้องแก้วของฉิน อรมุต ดังนี้

"สองต่อสองเคียงใกล้สบายใจ  
 เฝ้าแต่คอยจับจับไม่หลับเลย  
 พัดวันกันเหมือนเครื่องสี่ขา  
 ครั้นพอปล่อยข้าวลงผงเป็นจุม  
 ไปตกลงตามท่อพอได้รับ  
 ช่องข้างบนเกลบปนวนอยู่นาน  
 ส่วนเครื่องนุคหยุดเบาเอาไว้ก่อน  
 ผลสุดท้ายปล่อยได้สิบแรงม้า

หญิงใดใครจะนอนท่าเฉย  
 โลภียเอยเหลือจะแก้เจียวแม่คุณ  
 สายพานยาวไปตามกระยะหมุน  
 เพราะความหมุนของเครื่องยนต์ข้าวเปลือกไม่ทนทาน  
 ก็กลับให้เราเห็นเป็นข้าวสาร  
 จึงได้ผ่านลูกไม้คัดัดลงมา  
 เห็นข้าวลงเป็นตอนจึงค่อยผ่อนแรงหา  
 แต่นึกน่ากลัวจริงว่าเบริงละลาย



ความหล่อลื่นของน้ำมันป้อนกันแก๊ เป็นเพียงแต่พอได้ผ่อนดับความร้อนให้หาย  
 น้ำมันฉีดเลี้ยงหล่อพอสบาย จนข้าวไค้ลงหมคเครื่องสก็อคแลนค์"  
 (ฉิ่น อรมุต : นื่องแก้ว)

**3.8 ใช้การขี้น้ำพยศเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง**

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือดังตัวอย่างเช่น บทอัครรยระหว่างท้าวสิริมงคลกับพระนางสุพรรณิ ในเรื่องแก้วกำบังของกัน ทอง-  
 หล่อ ดังนี้

"แล้วเอนแอบแนบนื่องประคองเกล้า	ต้องสองเต้าแต่งทรงวงของโฉมศรี
จูบสองแก้มนางยิ้มแย้มยั่ววนยี่	สุพรรณิปลื้มปล้ำธรรมดา
จูบสองนมเขยชมยิ่งชุ่มชื่น	ช่างหอมรินนึ่มเนื้อเสนาหา
ระบายเบิกเริกกลีบปทุมมา	ถึงเวลายกช่อขึ้นชูชัน
เกษมสุขถึงสถานพิมานทิพย์	สูงลิบลิบสุดแสนแดนสวรรค์
เหมือนไค้คืมน้ำตาลทั้งหวานมัน	แล้วเชิงชันยอคคิไไม่มีนาง
แบบมำคิชีขับสำหรับรบ	ทั้งดิบขบโขกกัดแล้วสะบัดหาง
ช่างแคล้วคล่องว่องไวในเชิงนาง	สันทคทางรู้ทำนองของคู่ชม
ไค้ชื่นชมสมสู่ความรู้สึก	คินหรือลิกซาบช่านรสหวานูชม
เริงรูปรสคชื่นรินอารมณ์	แล้วแนบนมชมเขยเลยหลับลง"
	(กัน ทองหล่อ : แก้วกำบัง)

**3.9 ใช้มังกรเป็นสัญลักษณ์แทนเพศชาย ใช้ฉำเป็นสัญลักษณ์แทนเพศหญิง  
 ให้ปลาวาฬฟันฟองเป็นสัญลักษณ์แทนการหลังน้ำอสุจิ**

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือดังตัวอย่างเช่น บทอัครรยระหว่างท้าวทศม้นกับนางผกากรอง ในเรื่องเพลิงพยาบาทของฉิ่น อรมุต  
 ดังนี้

"พตางสวมกอดสอดคตองสองเต้าแต่ง	ยังปลั่งเปล่งเต็มตั้งกำลังหวาน
นางใจอ่อนผ่อนตามความต้องการ	ฤคิตาลปลาวปปลื้มจันลิมองค์

แรกทูลหัวผิวใบไร้สามารถ  
 ทัศมันขันเชิงนั้นยิ่งยง  
 คังกำลังมังกรสำแดงฤทธิ์  
 คอยเยะแยกแตกแดนแผ่นดินลา  
 พิรุณโรยโปรยปรายเป็นสายสาด  
 ปลาวาพาลหุดพันขึ้นพันฟอง

ไม่ถลาดจับต้องให้น้องหลง  
 จึงตกลงศึกคนองทั้งสองรา  
 เข้าสภิกคณาทองห้องคูหา  
 ยมนาครีกครั้นคลื่นคนอง  
 สุนีย์พาดทองฟ้านำสยง  
 ผู้ละอองอายฝนบนน้ำเค็ม"  
 (ฉันทน์ อรมุต : เพลงพยาบาท)

**3.10 ให้ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ผนตก ฟ้าร่อง ฟ้าแลบ ฟ้าผ่า เป็น  
 สัญลักษณ์แทนอารมณ์ใคร่ ใช้ปลาชะโดแทนอวัยวะเพศชาย ใช้หนอง  
 แทนอวัยวะเพศหญิง**

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือดังต่อไปนี้  
 บทกวีร้อยร่ายระหว่างยักษ์พิลคินกับสุพรรณิ ในเรื่องโอรสนอกบัลลังก์ของสุภาพ ชุม-  
 ยวง ดังนี้

<p>"ยักษ์กอดคอยอดรักไม่หนักไม่หน่วง              ฐบสองปรางมิว่างเว้นเลย              ท้องฟ้ามืดมิดทุกทิศดับแวง              เสียงมันดังเสทือนทั้งท้องฟ้า              ผนฟ้าคนองฟ้าร่องฝนปราย              ผนลงจัดเมฆอัดเป็นพวง              เปียกชุ่มริมทางอื้ออ่างร้องลั่น              ฟังเสียงเขียดกรียดกรียดครีครา              ในหนองมีปลาแหวกหญ้าพลูบไหล              เรื่องโลกย์มันก็มีประจำ</p>	<p>แก้มเป็นพวงนำหวงนางเหย              ชายเขยหญิงชมสุขสมดูรา              ฟ้ามันแลบแปลบแปลบแล้วผ่า              ยามฟ้าผ่าเมฆลาต่อดวง              ตกลงรายรายร่มไม่หมดห้วง              ปล่อยตามดวงน้ำฝนร่วงไหลนอง              จักจั่นเซ็งแซ่แลหา              เขียดบ้ำมันร้องริมหนองน้ำคร่า              ปลาชะโดหัวคู่คู่ซ่า              พออิมหนานอนทับหลับไป"</p>
---	--

(สุภาพ ชุมยวง : โอรสนอกบัลลังก์)

### 3.11 ใช้ช่างพยศสู่มอควาญเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตะลุง ดังตัวอย่างเช่น บทอศรจรยระหว่างโจรสลัดกับนางเจ็ดโฉม ในเรื่องคนเหนือคนของแปลก มนตรี ดังเช่น

"พระนางเจ้าฝ้าดินสิ้นแรงหญิง	นอนแน่นิ่งเวทนา น้ำตาไหล
โจรก่อครัดคร่อมครอบหอบหายใจ	ต้องปล่อยไปตามกรรมที่ทำมา
จอมโจรจนปล้นสาวทอานาจเดือน	ตัดหน้าเดือนเพราะปลั่งปลั่งพระมังสา
ร้อนริบเร่งข่มเหงชมภิรมยา	เหมือนคชาเจนขอสู่มอควาญ
พลิกเพลงพล้ำย้าขอไม่รอรัง	เฉาะจะดังร้องแปร้แปร้นแสนสงสาร
มันเมามันคั่งงาจะพิศควาญ	ควาญชำนาญสัดดวงทะเลวงแหง
ตอกตะบันขยันร่างให้ช่างโทรม	เลือกไหลโลมทั่วสิ้นดินระแหง
ลดมานะละพยศด้วยหมคแรง	เลือกไหลแหงลงเป็นทางตอนกลางคืน"

(แปลก มนตรี : คนเหนือคน)

### 3.12 ใช้การขมวายเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตะลุง ดังตัวอย่างเช่น บทอศรจรยระหว่างพระทินวงศ์กับพระนางหงส์ทองในเรื่องสามพี่น้องฝ่าฝัดของฉันทอมุด ดังนี้

"พระร่วมแท่นแสนคลั่งกำลังศึก	อารมณ์ดีก็กอดรัดเอาหน้าเหนียน
พระยี่ภู่ประทับยับมวนเมียน	มวยมือเขียนเชิงเวทิมิ่วลวดลาย
ชกหมัดแย็บเก็บคะแนนตามแผ่นแชน	ให้ได้เต็มต่อตามความมุ่งหมาย
มวยรองบ่อนอ่อนชั้นอัดอันอาย	ต้องโยกย้ายกลัวหมัดซ้ำให้ซ้ำใน
พบคู่ชกมือคีเป็นที่แรก	ได้แผลแตกเลือดโชมชะโลมไหล
เขาลวงล่อพอลงเข้าวงใน	ก็ถูกใส่หมัดสิ้นตะบันท้อง
ต้องหลบจากปากเอี้ยวเบี้ยวออกข้าง	ตะแคงถ่างหลักหมัดซุดซุดสยของ
ช่วงชกยาวเข้าทุกทีตีหน้าท้อง	ฟุตเวิร์คว่องตามแบบแผนแสนลวดลาย

พอยกอกศสอศหมัดไม่ขัดข้อง  
 ชกสะวิงยิงตะบันอันคราย  
 เวทีสะเทือนเหมือนดังจะพังพินาศ  
 โคนหมันเหมียวเพ็ชร์อ่อนลงผ่อนแรง

เปิดหน้าห้องชกเข้าตามเป้าหมาย  
 ปล่อยหมัดซ้ายขวาตามด้วยความแรง  
 ชกคู่คาดชิงแชนบ่ออย่างเข้มแข็ง  
 ฝ่ายมุมแดงถูกนี่ออคยกหนึ่งนอน"  
 (ฉิน อรมุต : สามพี่น้องฝ่าฝัด)

### 3.18 ใช้รามสูรขว้างขวานเป็นสัญลักษณ์แทนเพศชาย ใช้เมฆาล้อแก้วเป็นสัญลักษณ์แทนเพศหญิง

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังตะลุง ดังตัวอย่างเช่น บทอศอรรถระหว่างพระเทพธำรงค์กับพระนางคารา ในเรื่องทนายทพระยาของฉิน อรมุต ดังนี้

"พระกอดแอบแนบเนียนวลสมร  
 เหมือนผ่อนสายให้วาวเมื่อคราวลม  
 พระกรกำยได้เสือนวลสงวน  
 อารมณ์รักตื่นตื่นจับเส้นพราว  
 อรุณฤกษ์เบิกบานม่านฟ้าแยก  
 เมฆขลาล้อแก้วออกแหวววม  
 ขยับย้ายหมายจะขว้างลงกลางแก้ว  
 แสงฟ้าแถบแวบวับพอดับไฟ  
 หางกระดิกพลิกครีบทวีปไหว  
 คงคาเต็มครีกรันเป็นคลื่นคลอน  
 พิรุณโรยโปรยปรายสายฟ้าแถบ  
 พอททะเลเจียบสงบจบบาตาด

นางผันผ่อนตามจิตสนิทสนม  
 น้ำค้างพรมเดือนสว่างคูพรางพราว  
 ช่างนี้มนวลเปล่งปลั่งกำลังสาว  
 ยอมเสียสวามีให้พลาดโอกาสงาม  
 แสงทองแตกฟ้าสว่างกลางสนาม  
 พระอารามสูรมารแกว่งขวานชัย  
 ล้อออกแล้วนางจะย้ายไปไว้ไหน  
 อานนตไหญ่ได้แผ่นดินกระเด็นคอน  
 เมรุไกรโยกยอดจะถอดดอน  
 ชโลธรลิกสันพื้นประมาณ  
 สว่างแวบเสียงฟ้าฟาดฉาดฉาดฉาน  
 ปลาวาพพาลมุกพันขึ้นพันฟอง"  
 (ฉิน อรมุต : ทนายทพระยา)

### 3.14 ใช้การชนโคเป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง โดยใช้ไอ้แดงแทนอวัยวะเพศชาย ใช้ไอ้แพะแทนอวัยวะเพศหญิง

ดังนี้

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือดังตัวอย่างเช่น บทอัครรยระหว่างพระทินวงศ์กับพระนางมณฑาทอง ในเรื่องแสงวารินของฉิน อรมุต

"พระยกนางวางเตียงให้เคียงหมอน ผู้ชายนอนเปลื้องปลอกให้สุขสันต์  
 หนาวน้ำค้างหนาวลมประสมกัน อัครรย ตัดต่อเริ่มก่อการ  
 เหมือนโคเด็กคิกคองทั้งสองฝ่าย เขาเปรียบให้ชนกัน ไม่หันหวน  
 เพราะต่างตัวต่างถึ กคิกพอดควร เข้าบ่อนรวนเรียกร้องตีกลองคัง  
 สาระพาเส โลเขาพาโคเข้าบ่อน หมอเฒ่าเข้าก่อนคนหาบน้ำตามหลัง  
 ไอ้แพะพาพลัดเปิดคูถึงถึง ไอ้ตัวเข้าหลังเขาเรียกไอ้แดงแทงตาย  
 โคเข้าทั้งคู่ปิดประตูคังผาง ก่อนแต่จะวางต้องเข็ดล้างสองฝ่าย  
 นักเลงทุกวันเชือกกันไม่ได้ บ้างคนชั่วร้ายบ้างใช้มันทา  
 เสรีงเซ็ดล้างว้าวต่างตัวต่างมั่ง พอดตีกลองคังคัง โคมุ่งเข้าหา  
 ไอ้แดงแทงตายมันไม่รอช้า ชัดปลายเขามาไอ้แพะสากลัวแทง  
 ไอ้แดงแทงหน้าไอ้แพะขัดเขาติด ไอ้แดงแทงซิดไอ้แพะติดทับแข็ง  
 ไอ้แพะคุนเคินหน้าเพราะสากลัวแทง ข้างฝ่ายไอ้แดงถอยแทงหลายที  
 ไอ้แพะเห็นเมาคิดเอาเพลิงมั่ง ไอ้แดงถอยหลังหนีบอบบอบถึ  
 ไอ้แพะเป็นรองสามสองพอดดี สิบห้านาที่ไอ้แดงแทงพลาดเอง  
 ไอ้แพะหนังหลอกเลือดออกหนึ่งแ่ง ข้างฝ่ายไอ้แดงหมดแรงออกทรง  
 ตกลง ไอ้แพะชนะนิกนำเกรง พวกนักเลงโหดงันทั้งบ่อน  
 เรื่องเล่นการพนันมันไม่แน่ บางที่แพ้บ้างชนะมาหลอกหลอน  
 แพะชนะเพราะไอ้แดงหมดแรงก่อน ดีกรอนรอนจะขอตัดเรื่องอัครรย"  
 (ฉิน อรมุต : แสงวาริน)

### 3.15 ใช้การไถนาเป็นสัญลักษณ์แทนการร่วมเพศระหว่างชายหญิง โดยใช้ หัวไถแทนอวัยวะเพศชาย ใช้นาแทนอวัยวะเพศหญิง

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือดังตัวอย่างเช่น  
บทกวีร้อยร่ายระหว่างเทพวรรณกับศกการอง ในเรื่องแผ่นดินเดือดของปกรณัม ไชยรัตน์  
ดังนี้

<p>"เด็กสาวคนนี้ เห็นที่น้ำจิ้ง อยากให้อู้สึก ว่าไถลือกเพียงใด น้องสาวรู้อี ว่าตอนนี่เดือนฮ้าย หัวไถเพียงถาก มันไถล้าปากจิ้ง หรือนามีน้า ที่น้องตามให้ไถ ถ้าชี้ไถแห้ง พี่ไถแรงอย่าบ่น พอหย่อนหัวผาล น้ำพ่านจมไถ สาวหลับตาพริ้ม คงถูกใจเจ้านา ยกจี่นัยกลง พี่ไถไม่ตรงที่ สาวยิ้มชอบใจ ให้พี่ไถนานนาน ทั้งตะทั้งแปร ยิ่งแลยิ่งสวย นางสาวปีนี่ มันต้องมีราคา เพราะนามีน้า ที่น้องตามให้ไถ จี่ไถกลบ ลมพญาหลายนาที่</p>	<p>ไม่บ่วงห้วงหลัง บ่าวจะฝังหัวไถ นาสาวยังใหม่ หัวไถที่จะพัง ฝนตกประปราย กลัวไม่น้ำขัง กลัวไม่น้ำขัง ต้องพังสองคน ไปดูกันไป พี่ไถให้สั๊กหน ถ้าน้องยอมทน พี่ไถจนเสร็จนา ยิ่งลือกเข้าไป มันช่างทรอชราสา ครั้งแรกไถ ไม่ใคร่ไถวนานนาน ยกคันที่ พาให้เสียหัวผาล ไถจนรุ่ง ให้หมคยุงรื่องนา ต่างคนต่างช่วย ข้าวดีราสา ได้ข้าวมาก มันไม่ยากหัวที่ นาบึงใหญ่ ไถให้สมสั๊กคี่ศรี แล้วตั้งไว้ที่ เรือนนางตอนกลางคืน"</p> <p>(ปกรณัม ไชยรัตน์ : แผ่นดินเดือด)</p>
--	--

**3.16 ใช้พระราชอุบายพระจันทร์ เรือฝาคลื่นลมทะเล ช้างน้ำแทงเงือก นาค  
เล่นน้ำ เป็นสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมทางเพศระหว่างชายหญิง โดย  
ใช้พระราชอุบาย เรือ ช้างน้ำ นาคแทนเพศชาย ใช้คลื่นลมทะเล เงือก น้ำ  
แทนเพศหญิง**

การใช้สัญลักษณ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสูง ดังตัวอย่างเช่น  
บทกวีร้อยระหว่างจักรนรินทร์กับนางดวงแข ในเรื่องจักรนรินทร์ของกัน ทองหล่อ  
ดังนี้

"พระเชษฐาประจวบนางพลาถสวมกอด	เสียงฟอคฟอคแก้มซ้ายซ้ายแก้มขวา
พระนอนแนบแอบอกอุณอุรา	เหมือนอย่างว่าราหูจับพระจันทร์กลืน
พลาถอำโอรสโครธเกรี้ยวขยับหย่า	ส่วนงามจำปหล่อให้ไม่ขาดจีน
ห้องฟ้าแลบผ่าเปรี้ยงดังเสียงปืน	โครธครามครืนครืนคลั่งหึ่งห้องทะเล
ลมได้ฝุ่นหนุนหนัดพัดพือโหม	เรือใหญ่โถมคลื่นซัดพัดหันเห
พลาถกผกโผนเหมือน โยนแปล	สัตว์ทั้งเลลอยเกลือกทั้งเงือกงู
ไอ้ช้างน้ำค้ำคั้นไล่ชนเงือก	ลงงาเกลือกเสยกรอกกระบอกหู
นาคราชผาดผยของพันฟองฟู	หมดแรงสู้เลยจมหายได้น้ำเค็ม"

(กัน ทองหล่อ : จักรนรินทร์)

**4. ภูมิปัญญาด้านการประยুক্ত**

การประยুক্ত คือ การปรับใช้ หรือนำมาใช้ หมายถึง การปรับความรู้ หรือนำความรู้  
หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การประยুক্তจึงเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของมนุษย์

ในวรรณกรรมหนังสือสูงมีการประยুক্তความรู้โดยเฉพาะความรู้ด้านศิลปะการเล่น  
พื้นบ้าน ปรากฏเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจจำแนกได้ดังนี้

**4.1 การประยুক্তการเล่นโนรา**

โนราเป็นศิลปะการเล่นพื้นบ้านของภาคใต้ที่ได้รับความนิยม และเป็นที่ยู่อักกัน  
แพร่หลายเช่นเดียวกับหนังสือสูง

การเล่นโนราประกอบด้วยการเล่นร้องบทกลอน (การว่าบท หรือขับบท) และการรำ บทกลอนที่ร้องมี 2 ลักษณะเช่นเดียวกับบทหนึ่งตะลุง คือ มีทั้งกลอนสดและกลอนที่แต่งไว้ก่อน

ในวรรณกรรมหนึ่งตะลุงมีการประยุกต์การเล่นโนราทั้งการขับบท การเดินโรง ปรากฏในวรรณกรรมหนึ่งตะลุงบางเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น

**บทกลอนในเรื่องบุญนำกรรมพาของพ่วง บุขรารัตน์** กล่าวถึงการเล่นโนรา ซึ่งกล่าวถึงการขับบทและการเดินโรง ตอนอุษา ขวัญเมือง และสะพานีสทนากันเรื่องจะไปสอนชาวบ้าน ดังนี้

- |           |  |
|-----------|--|
| อุษา      | : สะหม้อมืออะไรใหม่ ๆ อวดเขาได้บ้าง  |
| สะหม้อมือ | : มีเยอะเยอะ เล่นหนังได้ เล่นรองเง็งได้ เล่นโนราได้ เล่นได้หลายสิ่ง แต่ที่ชอบ คือ เล่นโนรา ฎโนราเก่า นะเมือง ชื่อเสียงดังมาก เทียวเล่นทุกจังหวัด โนราติม โนราปริษา โนราเฉลิมทอง สู่มิไม่ได้หรือ  |
| ขวัญเมือง | : ใครสู้มิได้  |
| สะหม้อมือ | : ฎสู้มิได้  |
| ขวัญเมือง | : ไหนมึงลองว่าโนราละที ยี  |
| สะหม้อมือ | : ได้ (ว่าโนรา)<br>ยามเอี้ยยามเข้า ใก่อ่างแกลัมเหล้าพอจีนได้<br>ยามเอี้ยยามเที่ยง นำชุบจุ่มลูกเนียงพอจีนได้<br>ยามเอี้ยยามเย็น นอนคน่านอนเคสันพอจีนได้<br>ยามเอี้ยยามค่ำ ลูกสูบคล่าคำพอจีนได้<br>ยามเอี้ยยามดึก พอเมียรูสึกพอจีนได้<br>ยามเอี้ยยามรุ่ง ลอดเข้าในมุ้งพอจีนได้ |
| ขวัญเมือง | : หรอยซัง หรอยแล้ว แล้วไซ่มึงเลิกเสียละ ไอ้หม้อมือ   |
| สะหม้อมือ | : ฎนี่กถึงเรื่องเล็กโนรา น้ำดาไหลทุกที   |
| ขวัญเมือง | : ไซ้ ไอ้หม้อมือ ลองเล่าให้ฟังยี   |
| สะหม้อมือ | : โนราโรงกุตสมัยนั้นดังมาก พระเอกชื่อคอเกาะห์ นางเอกชื่อหิเกาะห์   |
| ขวัญเมือง | : โนรา ไซ้ชื่อพรรคนัน  |
| สะหม้อมือ | : อ้อ โนราแขก แหละเมือง ไอ้คอเกาะห์เวลาหมันเล่นกับอີหิเกาะห์หรือไม่มีที่แฉไพร  |
| ขวัญเมือง | : ไอ้หม้อมือ ได้เล่นโนราอยู่เรื่อย นะ  |



- ระหม้อ : เล่นไม่หยุด กลางคืนเล่น กลางวันเล่น เขารับกะเล่น เขาไม่รับกะเล่น
- ขวัญเมือง : เขาไม่รับ เล่นฟรี
- ระหม้อ : เล่นที่บ้าน ภูไม่ประมาณ เล่นฝึกซ้อมอยู่เรื่อย
- ขวัญเมือง : หิ ไม่น่าจึเล็ก โนรากำลังคัง
- ระหม้อ : ต้องเล็ก ภูจึเล่าให้ฟัง ปีนันไปเล่นที่ชุมพร โจรลักหมอนโนรา ที่มาเล่นที่  
สุราษฎร์โจรลักสาคโนรา
- ขวัญเมือง : ภูลักบ่อยนะ
- ระหม้อ : โคนบ่อย ๆ ที่นี้มาเล่นที่เมืองสูง โคนลักภูง โนรา ที่นี้ไปเล่นที่ปัตตานี
- ขวัญเมือง : โจรลักเล่า
- ระหม้อ : เล่า ไปเล่นที่เมืองปี โจรลักแยงก็เสียใจ
- ขวัญเมือง : แยงไหร
- ระหม้อ : แยงปีโนรา ปีดี ๆ หายากเมืองเหอ ไม่ว่าไปเล่นที่ไหนก็ไม่เจ็บใจเท่ากับไป  
เล่นที่ภูเกิด
- ขวัญเมือง : โจรลักเล่า
- ระหม้อ : ตักเล่าก็เจ็บช้ำมาก ยังมีรอยแค้นอยู่ทุกวันนี้ หิเสาะหันางเอกต้องเข้า  
โรงพยาบาล อย่าให้ภูหุดถึงรอยแค้นอีกเลย เป็นอันว่าภูเลิกเล่นโนราที่ภูเกิด  
กะแล้วกัน

(พ่วง บุชรรัตน์ : บุญนำกรรมพา)

บทกลอนเรื่องเสวตฉัตรเวียงพานของฉิน อรมุต ตอนศึกโต้ตอบกับปราบกั๊กไชกลอน  
โนรา ดังนี้

- |       |                 |                   |
|-------|-----------------|-------------------|
| ศึก : | เนว่าเข้ามานั่ง | ผันหน้าไปหวนอน    |
|       | หอมกลิ่นเกสร    | สร้อยสุมาลัย      |
|       | ไหนละน้อง       | เจ้าทำดอกบัวหลวง  |
|       | ทำเป็นรัศดวง    | เข้ามากินเพดาน    |
|       | ดอกสร้อยสุมาลัย | แมงกู่พานซอนไซ    |
|       | สงสารดอกไม้     | หาไม้เกสร         |
|       | แต่แมงกมร       | ไซซอนไม้เลือก     |
|       | ขาดโยขาดเยื่อ   | ยังเหลือแต่เปลือก |

กุมรินบินเสือก	กลิ้งเกลือกเข้าไป
เสาคั้งเพดาน	ด้านทานไม้ไหว
พอลามเข้าไป	เลือดไหลแดงแดง
ยิ่งเปื่อยยิ่งหมिन	ยิ่งกินของแห้ง
ยิ่งลามยิ่งแรง	ยิ่งทรุดยิ่งโถม
ยิ่งหลุดยิ่งหล่น	เป็นคนเสียโฉม
ยิ่งทรุดยิ่งโถม	เป็น โพรงเป็นเพลิง
ยิ่งห่างยิ่งโหวัง	เป็น โพรงหมาเกิด
ยิ่งลามยิ่งเถิด	ยิ่งดูท้ายคัน
ปราบ : ถึงหมูกเป็น โพรง	ถึง โหวังก้าน
ถึงดูท้ายคัน	ก็ร่างพระธรรม
อย่าสาปอย่าเซ่ง	อย่าแก้งให้ดำ
ขอถามสักคำ	มึงสวยทำไ
ที่หน้าเหมือนเป็ด	แม่เหี้ยกับใคร
ดูไม่ร้อนใจ	หมูกูเป็น โพรง
ครั้นพิเคราะห์แล	หิแม่หมีง โหวัง
หมูกูเป็น โพรง	รัดดวงเข้าไป
หิแม่มึง โหวัง	เป็น โพรงเพราะไ

(ฉันทน์ อรนุด : เสาศนิตร์เวียงขาน)

#### 4.2 การประยุกต์การเล่นเพลงบอก

เพลงบอกเป็นเพลงพื้นบ้านภาคใต้ที่ได้รับความนิยมสูงสุด และมีการแพร่กระจายที่ สุด คือ ทั่วทั้ง 14 จังหวัดภาคใต้ ตลอดไปถึงคนไทยในประเทศมาเลเซีย แต่ศิลปินที่มีชื่อเสียงในการเล่นเพลงชนิดนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา

การเล่นเพลงบอกปรากฏในวรรณกรรมมหัศจรรย์บางเรื่อง ดังตัวอย่าง บทโต้ตอบระหว่างปราบกับดึก ในเรื่องปัญหาพรหมของแปลก มนตรี ใช้กลอนและการร้องกลอนเพลงบอก ดังนี้

(เด็ก)

แล้วจะตอบได้ไขว่ลงกับน้องปราบ ฟังกลอนกาพย์ศัพท์เสียง คีล็กเพียงไหน  
เรื่องประโยชน์ของมะพร้าว หวังว่าน้องคงเข้าใจ  
ทำอะไรได้บ้าง จงอ้างมา

(ปราบ)

ปราบนั่งฟังถามพ่อโหมงามนายคิก หัวเราะขี้กฐ์ซึ่งถึงข้อของปัญหา  
ใบมะพร้าวเขาเอามาสาน เอาแก่นบ้านมุงหลังคา  
รากเข้ายาแก้ไข้ ใช้ได้เหมือนกัน  
ทางพร้าวสำหรับทำค้ำจาก ต้นคิมมากทำเครื่องปั้น  
ทนทานหนักคิกฉัน  
พดหรือกาบเขาคาบตาลรสหวานมากครั้น  
ทั้งเคี้ยวคั้นน้ำผึ้ง หวานซึ่งเข้าจับใจ  
ทั้งหุงเหล้ากะเข้ที่ ถ้าให้ดีเทหวาก  
คาบออกมากได้ผล ต้นหนึ่งสี่ไห  
มะพร้าวอ่อนกินได้ ทั้งหญิงชายก็ชอบใจ  
จะแกงไหรหรือทำขนม คนชมว่าหรอยดี

(เด็ก)

ที่สุกห้าวเข้าชั้น คั่วกับกับปุด้า มันเป็นกรรมของรัดดวง  
แลกลวงเหมือนหมูกผี  
ทิ้งอกหนอออยู่บนดิน กินแล้วได้ผลทันที  
เลือคมันมีกับหนองชั้น ปนออกมากัน  
รอกมันเจาะกะเทาะทะลุ แลเป็นรูโหว่กลาง  
ส่วนรัดดวงภายใน ปราบไม่ไหวห้วน  
มันทั้งควาทั้งหมิน ไช้ะกลืนสำคัญ  
เพราะพร้าวมัน รัดดวงหลุดร่วงกันออกมา

(ปราบ)

รอกเจาะพร้าวพอนานเข้าพร้าวหล่น หล่นบนที่แม่ไช้คิก  
ฉับปะหลุกคูกคิก แลโหว่งเหมือนทิกหมา

(แปลก มนตรี : ปัญญาพรหม)

บทโต้ตอบระหว่างนางทาสกับเท่งในเรื่องตะวันลับฟ้าของฉิน อรมุต ใช้กลอนและ  
การร้องกลอนเพลงบอก ดังนี้

- |                                    |                             |
|------------------------------------|-----------------------------|
| (นางทาส) นื่องขอถามความที่         | สงกรานต์ปีนี้ตามตำรา        |
| พื่ออย่าโกหกฝนตกก็ห้า              | บอกมาให้เข้าใจ              |
| พระยานาคร้ายให้น้ำ                 | พื่อต้องบอกนามมาด้วยกัน     |
| ตัวดำตัวขาวจะขาวจะสั้น             | เรื่องนั้นยังสงสัย          |
| ฝนจะตกสักกี่ห้า                    | มันตกลงมาป่าใด              |
| ไฉ่ฝนห้าหลงตกลงที่ไหน              | ถ้าเข้าใจจงบอกมา            |
| (เท่ง) มันตกลงในจักรวาล            | พอเปียกพอปานกับน้ำลาย       |
| ยานาครู้ตัวเหวี่ยงหัวเสียงได้      | ตกใส่ผ้าร้ายเสียครึ่งห้า    |
| ที่นื่องถามว่าพระยานาคนั้น         | ตัวขาวตัวสั้นให้บอกมา       |
| ตามที่พื่อสืบสักคืบหว่าหว่า        | อุทธานันเกรียงไกร           |
| ไฉ่ฝนที่หลงอยู่ห้าเดียว            | นื่องถามเพราะเกี่ยวหรือข้อง |
| พื่อไม่หลอกหลอนตกตอนเข้าห้อง       | จริงนื่องอย่าสงสัย          |
| (นางทาส) ครั้นได้ฟังถ้อยคำ         | มันช่างเจ็บช้ำน้ำใจ         |
| ที่เล่าประวัติฝนตัดหัวใคร          | ตกใส่ผ้าร้าย                |
| พระยานาคที่พื่อไปสืบ               | ว่ายาวสักคืบหว่าหว่า        |
| นาคนั้นคอกทองตามนื่องรู้มา         | ไม่เข้าต้องฉิบหาย           |
| พื่อแกพูดว่าห้าฝน                  | ตกเปียกปนพอน้ำลาย           |
| บอกแม่ของพื่อให้หาที่รับไว้        | ได้ใช้เป็นน้ำมนตร์          |
| (เท่ง) อออีแต่นี้ฉลาด              | มันดีอันขนาดให้กูเห็น       |
| อย่าเล่นเรื่องพื่ออย่าล้อเรื่องแม่ | มาเล่นแลกกันสักหน           |
| ถึงแรงหย่อนอ่อนเพลีย               | ชนกับตัวเหมียก็ต้องทน       |
| ถูกลักไว้ได้พื่อถูกได้ขึ้นบน       | แล้วกูยให้คือบาน            |

(ฉิน อรมุต : ตะวันลับฟ้า)

### 4.3 การประยุกต์การเล่นลำตัด

ลำตัดเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่แพร่หลายของภาคกลาง การเล่นมีการร้องโต้ตอบเป็นบทกลอนที่ถึงอกถึงใจ การละเล่นชนิดนี้แพร่หลายมาสู่ภาคใต้ด้วย

การเล่นลำตัดปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น เรื่องสามมงกุฎของฉันทน์ อรุณ มีการเล่นลำตัดโต้ตอบกันระหว่างเท่งกับนางทาสี ดัง

นี้

เท่ง : พี่มาพบนักกลอนจึงเข้ามางอนมาง้อ  
 มาสนิทติดต่อกันแล้วพี่จะขอร้อง  
 อย่าหาว่าพี่ทะเล้งอย่าโกรธซึ่งเอาจับพี่  
 พี่มาฝากไมตรีจะรักพี่ได้ไหม  
 ใจพี่รักนักกลอนจึงมาอวดด้วยความหวัง  
 คงเห็นใจของพี่บ้างเถิดคนแม่พั่งท่ายใหญ่  
 เจริญไปกับพี่ดีกว่าสินะแม่อย่าโมโห  
 ไปนอนเล่นมุดโตกันที่ใต้ต้นโพต้นไทร  
 เอากิ่งไม้บังตาคนอื่นมาก็ไม่เห็น  
 ให้น้องใจเย็นเย็นให้พี่เล่นท่าไหน  
 จระเข้กับคานหรือหนูมานดิบฟ้า  
 หรือคูไก่อัดฆ่าก็พอว่ากันไปได้  
 น้องจะชอบหรือไม่ชอบทำไมไม่ตอบคำพี่  
 มานั่งฟังอย่างนี้จะเกลียดพี่หรืออย่างไร  
 พี่ยอมเสียดสะผ้าขาวม้าพี่ให้  
 ไม่ต้องนอนกลางทรายขอไปได้ร่มไทร

นางทาสี : ได้ฟังคำซ้ำชอกเหมือนปลาชอกเข้ามาบึก  
 ลิ่นก็พลั่วควักก็ยกพอประจักษ์แจ้งใจ  
 ท่าเจ้าชู้คูไก่อัดฆ่าไม่แค้นไม่เหลียว  
 มาบิคตะกูดพุดเกี่ยวมันหวาดเสียวเข้าไส้  
 ว่ากิ่งไม้บังตาถึงคนมาก็ไม่เห็น  
 ให้เราใจเย็นเย็นจะให้มันเล่นท่าไหน

แม่แก่เล่นกีฬาที่เกิดแกมาเป็นคน  
 ผิดสังเกตเหตุผลแม่เขาเป็นคนอย่างไร  
 จระเข้กับคานหรือหนูมานถึงฟ้า  
 หรือผู้ใดค้ำขาคงมารดาเขาบอกให้  
 พ่อเอ็งปู่ฟ้าขาวม้า หรือเวลาศึกคะนอง  
 คงไม่ใช่อยู่ห้องแม่มันท้องได้ไทร

ลูกคู่รับ : โจ๊ะพร้อม ๆ ๆ จะมัวนั่งซิมกันอยู่ทำไม เสียแล้ว เสียไป เล่นใหม่เอาก็ได้  
 เรื่องไฮโล ไป โป้ เล่นได้ลมไป

(ฉิ่ง อรมุต : สามมงกุฏ)

#### 4.4 การประยุกต์เพลงลูกทุ่ง

เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมแพร่หลายสูงสุดประเภทหนึ่ง เนื้อเพลงไม่  
 สลับซับซ้อน มีความจริงใจตรงไปตรงมา จึงมีลักษณะที่สอดคล้องกับการละเล่นพื้นบ้านทุก  
 ชนิด

เพลงลูกทุ่งปรากฏในวรรณกรรมหนังสือบางเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น  
 เรื่องจักรนรินทร์ของปกรณ ไชยรัตน์ ปรากฏเพลงลูกทุ่ง "ดิบให้ตาย" ดังนี้

##### เพลงดิบให้ตาย

(สร้อย) ดิบให้ตาย ดิบให้ตาย เมียร้ายร้ายเอาไว้ทำไม อยู่บ้านจี้คร้านอีตายเป็น  
 เท่าแต่เล่นไฟ  
 ไม่หอนท่าไทร ถูกเด้าปล่อยให้แฟนพ่าน เทียวอยู่ตามบ้านของใครต่อใคร น้ำท่า  
 ลูกไม่หอนพบ ไม่รู้มันหลบมาบ้านต่อใคร

(สร้อย) ดิบให้ตาย ดิบให้ตาย เมียร้ายร้ายเอาไว้ทำไม กลางคืนนอนแต่หัวค่ำ ครั้นหัว  
 นอนคว่ำไม่ให้ หัวเองมันว่าเหม็นหน้า พุดจงพุดจาคุด่าเสียหาย ครั้นกับหัวเพื่อน  
 อ้อหรืออีตายเป็น เลียงไว้ไม่ได้ เมียเรา เมียเรา

(สร้อย) ดิบให้ตาย ดิบให้ตาย เมียร้ายร้ายเอาไว้ทำไม

(ปกรณ ไชยรัตน์ : จักรนรินทร์)

ในเรื่องคำชีวิตของปรภมร์ ไชยรัตน์ ปรากฏเพลงลูกทุ่ง "กินให้ตาย" ดังนี้

เพลงกินให้ตาย

กินให้ตาย (ซำ) ของเขาให้เอาไว้ทำไม รีบก่อไฟแล้ววิให้ลูก ไม่ทันจะตูกโดนทนมไม่ไหว (พูด) ลิดให้เกลี้ยงแล้วเฉียงสองซีก ซีกหนึ่งไว้ด้ม ซีกหนึ่งไว้แกงเผ็ด กินให้เหม็ดไม่ที่ไว้ทำไหร

(เนื้อร้อง) กินให้ตาย (ซำ) นำข้างในมันหวานจับใจ เยื่อพอดิใส่น้ำตาลสักพลก น้ำลายหกโดนทนมไม่ไหว วันทั้งวันให้ไค้หยาก น้ำตาลกไม่ต้องอายใคร (พูด) เห็นงานจึคร้านเห็นของหวานแล้วชอบ (ซำ) มีคพริ้คตาจอบไม้ที่ลือทำไหร

(เนื้อร้อง) กินให้คสถาน (ซำ) ลูกแดงหวานเอาไว้ทำไม เยื่อคคิเหมือนกับนนมแม่ เยื่อแยแยโดนทนมไม่ไหว (พูด) แคว้กให้หนัดแล้วยัดให้หมค นำมันชคเปลือกมันลิวไป เรื่องกินใช้ง่าย อย่าให้ไค้ทำไหร

(เนื้อร้อง) กินให้ตาย (ซำ) เรื่องกินไม่อาย กินมันเรื่อยไป ใครพูดไม่ฟัง นังกินให้เกลี้ยง พริ้วอ่อนกลางเที่ยง โยงกินไหว (พูด) ซักมีคคังเปรี้ยว แล้วเฉียงให้แหก พอหัวพริ้วแตกเห็นน้ำอยู่ใน แคว้กลงไปใส่น้ำตาลทราย ไค้กินจนใช้ทำทำทนมไม่ไหว กินให้ตาย กินให้ตาย

(ปรภมร์ ไชยรัตน์ : คำชีวิต)

4.5 การประยุกต์การเล่นปริศนาคำทาย

ปริศนาคำทาย เป็นการละเล่นที่มุ่งฝึกไหวพริบ ปฏิภาณและการสังเกต เป็นการละเล่นที่แพร่หลาย และบ่งบอกถึงภูมิปัญญาของผู้เล่นได้ดี

การเล่นปริศนาคำทายปรากฏในวรรณกรรมหนังสือหลายเรื่อง ดังตัวอย่าง เช่น เรื่องบุกแคนมัทศจรย์ของพวง บุขรารัทน คอนราจิต ยอดทอง สีแก้ว พบขวัญเมืองที่ประศูเมือง มีการเล่นปริศนาคำทายเพื่อทดสอบปัญญากัน ดังนี้

- ขวัญเมือง : ขอภัยโทษ ใคร่ขอลองภูมิปัญญา เป็นการทดสอบเป็นประเคิมแรก เพียงปัญหาง่าย ๆ ก่อน
- ยอดทอง : เชิญเลย พร้อมทั้งจะตอบอยู่แล้ว
- สีแก้ว : นี้เรียกว่าคนปากมากกว่าใจ ปากเกินสมอง ต้องตายเพราะไอ้อวด ตายเพราะรายไม้

- ขวัญเมือง : ใครจะเป็นคนตอบก่อน
- ยอดทอง : ฉันทเอง ฉันทเอง ปัญหาดีน ๆ ไม่ต้องให้ถึงน้องราชิต
- ขวัญเมือง : ปัญหาที่หนึ่ง "สองขาเบะแหะ เอาไข่เข้าไปเบะ ออกเป็นอัสวะ"
- ยอดทอง : กส้วย กส้วย การร่วมประเวณี ไข่ไม่
- ขวัญเมือง : ไข่ไม่ คุณสิแก้ว
- สิแก้ว : "สองขาเบะแหะ เอาไข่เข้าไปเบะ ออกเป็นอัสวะ" ได้แก่ "ขนมม้า"  
สองขาเบะแหะ คือ พิมขขนม เวลาบรรจุเบ็งต้องอ้าขาของพิมพ์ออก  
เพื่อให้มีสีสวยามรสชาติอร่อยต้องผสมไข่เปิด ออกเป็นอัสวะ คือ ม้า  
รวมแล้วหมายถึง ขนมม้า
- ขวัญเมือง : เก่งมาก เก่งมาก ถูกต้อง ให้เหตุให้ผลอย่างละเอียดละออ
- ยอดทอง : คนหัวล้านเก่งทุกคน ฉันทขอแก้ตัว
- ขวัญเมือง : ปัญหาข้อที่สอง "หัวเนื้อแยงเข้าไปในรูเนื้อ น้ำไหลเพือ สบายอก สบายใจ"
- ยอดทอง : ที่นี้ไม่คิดแน่ ได้แก่ การร่วมประเวณีของชายหญิง
- ขวัญเมือง : ไข่ไม่ คุณสิแก้ว
- สิแก้ว : ได้แก่ การให้ลูกคิมนม
- ขวัญเมือง : ถูกต้อง ไม่ต้องให้เหตุผล เก่งมาก เก่งมาก
- ยอดทอง : คนหัวล้านเก่งทุกคน ขอแก้ตัวใหม่
- ขวัญเมือง : ฟังให้ดี "ท่ายมน ปากเมื่น หญิงไม่ให้เล่น ชายคลำแต่รู"
- ยอดทอง : ที่นี้ถูกเด็ดขาด ไปไหนไม่รอด ได้แก่ อวัยวะเพศ
- ขวัญเมือง : ไข่ไม่ ไข่ไม่ คุณสิแก้ว
- สิแก้ว : ได้แก่ ปี่
- ขวัญเมือง : ถูกต้อง ถูกต้อง
- ยอดทอง : เธอจริง ง่ายนิดเดียว ปากปี่เมื่น ผู้หญิงไม่นิยมเป่าปี่ ผู้ชายเวลาเป่า  
ต้องเอานิ้วไปปิดเปิดที่รูปี คนหัวล้านเก่งทุกคน

(พ่วง นุชรรัตน์ : นุกแดนมหัศจรรย์)

ในเรื่องวงศ์อมรินทร์ของฉันท อรมุต มีการเล่นปริศนาคำทายคอนศรีอาคมและยักษ์  
นนทกาลเข้าไปแก้ปัญหของเจ้าหญิงนิภาพร ดังนี้



นิภาพร : เราจะอภิเษกกับผู้ที่สามารถแก้ปัญหของเราได้ ท่านทั้งสองมีปัญญา จงแก้ปัญหาค่อยไปนี้ของเราเถิด "วัดอะไรที่ไม่มีพระ ละอะไรที่แสนยาก จากอะไรที่แสนเชื่อง เห็นอะไรที่น่ากลัว กลัวอะไรที่หนีไม่พ้น จนอะไรที่จนหนักหนักอะไรที่หนักจริง"

ยักษ์นนทกาล : วัดที่ไม่มีพระ คือ วัดร้าง ละที่แสนยาก คือ ละอาหาร จากที่แสนเชื่อง คือ จากเมีย เห็นที่น่ากลัว คือ เห็นศัตรู กลัวที่หนีไม่พ้น คือ ตะราง จนที่หนัก คือ จนเงิน หนักที่จริง คือ หนักสิ่งที่เกินแรง

นิภาพร : คนที่ 2 เชิญซิ

ศรีอาคม : ปัญหาข้อแรก วัดอะไรที่ไม่มีพระ วัฏฏสงสาร เพราะต้องเวียนว่ายตายเกิด ละอะไรที่แสนยาก ละคัมภีร์ จากอะไรที่แสนเชื่อง จากความทุจริต เห็นอะไรที่น่ากลัว เห็นมัจจุราช หรือความตาย เพราะทุกคนกลัวตาย กลัวอะไรที่หนีไม่พ้น กลัวเกิด แก่ เจ็บ ตาย จนอะไรที่จนหนัก จนความคิด จนปัญญา หนักอะไรที่หนักจริง หนักใจ โปรดพิจารณาคำตอบเถิด  
(ถิ่น อรมุต : วงศ์อมรินทร์)

การเล่นปริศนาคำทายที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสูง นอกจากจะเป็นการทดสอบความรู้ ชาวบ้านปฏิบัติกันแล้วยังแฝงชาวบ้านเชิงการพวนคำด้วย ปริศนาเชิงคำพวนปรากฏในวรรณกรรมหนังสือสูงหลายเรื่อง ดังตัวอย่าง

เรื่องขอมดำของกัน ทองหล่อ ปรากฏปริศนาคำทายเชิงคำพวน ตอนขวัญเมืองเล่นทายปัญหา กับสะหม้อ ดังนี้

ขวัญเมือง : กู้อ๋ทายมิ่ง นะ ใฮ้หม้อ

สะหม้อ : มิ่งทายมา กะกูตอบ ยะแฮล

ขวัญเมือง : ภาษาอังกฤษน่าน

สะหม้อ : แล้วมันยากอะไรกับภาษาอังกฤษ หรือ มิ่งว่าเป็นภาษาอังกฤษมาก่อนกะได้ กู้อ๋ทายให้มิ่งแล

ขวัญเมือง : สา ถ้าพันนั้นกูทายมิ่งแล้ว.. ปิปิตดาใน มิ่งว่าไหร ใฮ้หม้อ

สะหม้อ : ปิปิตดาใน... ปิปิตดาใน กะ ไปปิตดาใน นั้นแฮล ใฮ้เมือง

ขวัญเมือง : แล้ว ปายะไล

สะหม้อ : ปายะไล กะ ไปยะลา ถูกไม่ละ ใฮ้เมือง

- ขวัญเมือง : เออ ที่นี้ให้กูท่าย ให้มึงแปลเป็นภาษาอังกฤษมั่ง  
 สะหม้อ : มึงกะทายมาแฮล้ ไอ้เมือง  
 ขวัญเมือง : ฮา ไปจะนะะ มึงทายมา  
 สะหม้อ : ไปจะนะะ กะ ปะจะไหน ไม่ใช่เฮอ  
 ขวัญเมือง : แล้วไปสะเดา ละ  
 สะหม้อ : ไปสะเดา กะ เปาสะโค นั้นแฮล้ ยากไอ้ไหร  
 ขวัญเมือง : เออ แล้วไปหัวเขา ละไอ้หมอ  
 สะหม้อ : ไปหัวเขา กะ ...เปา... อ้อ ไอ้เมือง... กะกูไปกับเรือเสี่ยแฮล้...

(กั้น ทองหล่อ : ขอมคำ)

ในเรื่องแก้วกำบังของกั้น ทองหล่อ ปราบกฏปริศนาคำท่ายเชิงคำพวนตอนขวัญเมือง  
 เล่นท่ายปัญหากับสะหม้อ ดังนี้

- ขวัญเมือง : ไอ้ไหร ไอ้หมอที่จีคังบือ ขี้คังบอ  
 สะหม้อ : ไอ้ไหรหมิงเล่าละไอ้เมือง ที่จีคังบือ ขี้คังบอนั้น แล้วกูท่ายหรืออีรู้ละ  
 ขวัญเมือง : แล้วพริอที่มึงไม่รู้ไอ้หมอ อยู่ที่หมิงแล้วหมิงไม่รู้เลย  
 สะหม้อ : อยู่ที่กูเหอ ไอ้ไหรสะอยู่ที่กู ขี้คังบือ ขี้คังบอ กูไม่รู้จริง ๆ  
 ขวัญเมือง : อยู่ที่หมิง ขี้คังบือ กะขี้คือบังแฮล้ แล้วขี้คังบอ กะขี้...  
 สะหม้อ : พอ ๆ ไอ้เมือง มึงแล้วก้าท่ายเหมร้อ ๆ เพ

(กั้น ทองหล่อ : แก้วกำบัง)